

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

Mužská těla - Zdraví, kultura a identita
Male Bodies – Health, Culture and Identity

Bakalářská diplomová práce

Zuzana Hnilicová

Vedoucí práce: PhDr. Naděžda Špatenková, PhD.
Olomouc 2009

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem v ní veškerou literaturu i ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci, dne

.....
Vlastnoruční podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla vyjádřit dík PhDr. Naděždě Špatenkové, PhD. za odbornou pomoc, ochotu a trpělivost při psaní práce.

Anotace

Práce je zaměřena na odhalení a popis změn, které vedly muže k úvahám o významu pojmu mužnost. Z rozporu mezi tradiční formulací mužské role a aktuálními požadavky jsou odvozeny dopady na identitu mužů. Přestože mají mužské tělo, mohou muži prožívat krizi mužství, na kterou se váží psychické, fyzické či sociální problémy. V práci je proto diskutována úzká vazba maskulinní identity na fyzické tělo jakožto oporu mužnosti. Práce uvádí specifika onemocnění mužů a jejich souvislost s výkonem mužské genderové role v tradičním smyslu. Zabývám se více fyzickými zdravotními důsledky, než psychickými a sociálními, které s sebou přináší život v mužském těle.

Motto

Mužnost je pojem eminentně vztahový, budovaný před očima druhých mužů a pro ně, a proti ženství, v jakémsi strachu z ženství, a hlavně z ženství ve vlastním nitru.

Obsah

1.	Úvod.....	7
2.	Mužská těla – vymezení pojmů.....	9
2.1	Kultura a identita.....	9
2.2	Pohlaví a gender.....	10
2.3	Maskulinita a femininita.....	13
3.	Mužská identita.....	16
3.1	Krise mužství.....	22
3.2	Krise mužství v minulosti.....	23
3.3	Krise mužství v současnosti.....	27
4.	Zdraví – vymezení pojmů.....	31
4.1	Mužské pojetí zdraví.....	33
4.2	Zdravotní rizika u mužů.....	36
5.	Závěr.....	41
6.	Seznam použité literatury a dalších zdrojů.....	43
7.	Seznam příloh.....	48

1. Úvod

Téma mužské identity a její spjatost s fyzickým tělem se zdá být aktuálním problémem. Ve smyslu stereotypních výkladů je muž považován a tlačěn k tomu, aby byl výkonný a úspěšný ve svém povolání, ale zároveň jsou po něm ve stále hojnější míře požadovány projevy vlastností v minulosti přisuzované ženám jako je citlivost, empatie, něžnost, poddajnost nebo emocionalita. Ve společnosti proto lze najít stopy, které ukazují na problematičnost utváření identity mužů. Z tohoto důvodu se budu v první části práce věnovat otázkám konstruování mužské identity na pozadí kultury. Ambivalence mezi zažitým výkladem tradiční maskulinity, která se ostře vymezuje proti femininitě, a požadavkem na přijetí doposud „ženských“ vlastností vyvolává v mužích pocit nejistoty, který ohrožuje jejich identitu. Mít v současnosti fyzické tělo muže, ještě nemusí znamenat „být mužem se vším všudy“, tedy být plně identifikován se svojí mužskou rolí a naplňovat veškerá genderová očekávání, která jsou osobám v souladu s tím, že disponují mužským tělem, připisována. Být či nebýt mužem je do značné míry nejen biologickou záležitostí (tedy mít mužské tělo, respektive mužské pohlaví), ale především záležitostí sociální a kulturní. Být mužem neznamena být bezproblémovou normou, podle níž se obecně posuzují odchylky žen. S výkonem mužské genderové role byly již od pravěkých dob spojeny aktivní činnosti jako lov a ochrana rodiny, které vkládaly rovnítko mezi mužnost a vlastnictví silného těla a svalů. To v některých případech dnes může vést k tomu, že se muži za své mohutné vypracované svaly pokoušejí skrýt vnitřní nejistotu, zda jsou skutečnými muži. Tělo se tak stává pevným bodem a zároveň úkrytem před nedostatkem přesných kulturních vzorů. Touha po dokonalém těle pak může vést k užívání anabolik a dalších látek, které jsou v důsledku škodlivé a zdraví ohrožující. Povrchní soustředění na vzhled a perfektní funkčnost těla (především ze sexuálního hlediska) vede však k větší zranitelnosti, pokud tělo přestane správně pracovat. V případě, že muž odvozuje svoji mužnost

výhradně od tělesného vzhledu a správné funkce orgánů (zejména pohlavních), může být jeho identita v kterémkoli okamžiku života silně narušena nenadálým selháním či nehodou. Proto zmiňuji také zdravotní konsekvence, které se váží k tradičnímu pojetí mužství. Je paradoxní, že být nositelem mužské identity a mužského těla s sebou nese nepřehlédnutelná zdravotní rizika. Tělo, na němž si muži často zakládají, je v důsledku maskulinní identity více ohrožováno a vystavováno škodlivým vlivům. Podíl na tom mají jak muži samotní, tak i kulturní tlaky, které stále ještě výrazně spojují mužnost s agresivitou, požadavkem dominance a nezdolnosti. V práci si z tohoto důvodu kladu za cíl popsat příčiny a vývoj krize mužské identity a poukázat na zdravotní rizika spojená s mužským tělem a výkonem mužské genderové role. Práce je koncipovaná teoreticky, má deskriptivní charakter a je spíše elementárním nahlédnutím do problematiky, neboť komplexní uchopení daného tématu zcela přesahuje obsahový rámec určený formou bakalářské práce. Z názvu práce vyplývá, že klíčovými termíny jsou kultura, identita a zdraví, na jejichž pozadí se pokusím reflektovat problematiku mužského těla.

2. Mužská těla – vymezení pojmů

Mít mužské tělo automaticky neznamená být mužem. Mužská identita je konstruována také kulturně a sociálně, a proto se na tyto aspekty zaměřím v následující části práce. Bude také zmíněno hledání takzvaného „nového muže“, který představuje ideálního muže třetího tisíciletí.

Vymezení pojmů, jako je například kultura, identita, pohlaví, gender, maskulinita, virilita a femininita, je důležité pro objasnění kontextu a pro pochopení klíčových termínů, kterými jsou mužská identita a mužské tělo.

2.1 Kultura a identita

Kultura determinuje jedinečnost každého člověka, protože to, v jakém kulturním prostředí člověk vyrůstá, se odráží na jeho postojích, hodnotách a je důležité pro utváření jedinečné osobní identity. Kultura nám poskytuje definici reality a morálky¹ a díky ní se jedinec stává člověkem, protože bez kulturních vlivů by zůstal na zvířecí úrovni.² Kultura je souhrn životních forem, hodnotových představ a životních podmínek obyvatel na časově a prostorově omezeném úseku. Je to souhrn postojů v dané společnosti, které jsou dalším generacím zprostředkovány symboly. Za kulturu jsou také považovány vzorce chování v sociální skupině a souhrn symbolických systémů společnosti.³

Kultura tedy determinuje identitu daného jedince. **Identita** je definována jako hluboký pocit vlastní totožnosti založený na prožívání své komunity. Identita je odpovědí na otázku kdo jsem já a čím se liším od druhých. Zahrnuje hodnoty, kterým jedinec věří a od kterých se odvíjí smysl života. Také obsahuje ztotožnění jedince s jeho životními rolemi a prožívání příslušnosti k větším či menším společenským

1 Srov. MURPHY, R., F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, str. 22.

2 Srov. VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2008, str. 61.

3 Srov. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, str. 136.

skupinám. Některé složky identity jsou dané, např. pohlaví, barva kůže, věk, některé si člověk v průběhu života volí, např. náboženskou a politickou příslušnost, partnera, kariéru.⁴ Identita se utváří během sociálních procesů a poté je sociálními vztahy dále udržována, obměňována a přebudována.⁵ Člověk má tedy nejenom osobní identitu, která zahrnuje významné charakteristiky osoby sloužící jako základ individuální sebeúcty a respektu, ale také sociální identitu, která zahrnuje příslušnost k určité skupině lidí.⁶ Složkou identity jsou také genderové atributy, které jedinec vnímá jako jemu vlastní a které jsou v souladu s jeho vnitřním prožíváním.⁷ Bez ohledu na kulturu bývá mužská identita odvíjena nejčastěji od existence mužského těla. Mít mužské tělo, respektive mužské pohlaví, ale nemusí znamenat totéž, jako být mužem. Tím se dostávám k rozlišení pojmů pohlaví, což je biologický znak, a gender, jenž je kulturně a sociálně konstruovaným znakem.

2.2 Pohlaví a gender

Pohlaví je dichotomický znak, který spolu s věkem představuje základní sociologickou charakteristiku. Za normálních okolností je jasně dané anatomicky a biologicky. Pohlaví může být realizováno v mužské či ženské roli, jejichž pojetí se v různých kulturách a v průběhu dějin proměňuje.⁸

Pojem pohlaví není totožný s pojmem gender. **Gender** oproti pohlaví poukazuje nikoli na biologické, ale naopak na sociální aspekty pohlaví. V otázce genderových rolí proti sobě stojí dva protichůdné přístupy – biologický determinismus a kulturní determinismus. Biologičtí deterministé tvrdí, že rozdíly mezi chováním příslušníků různého pohlaví jsou biologicky podmíněny. Argumenty jsou hledány v sociobiologii zobecňováním shodných prvků chování napříč

4 Srov. JANDOUREK 2001, str. 104.

5 Srov. BERGER, P. L.; LUCKMANN, T. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, str. 171.

6 Srov. VÝROST, SLAMĚNÍK 2008, str. 112.

7 Srov. JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008, str. 42.

8 Srov. JANDOUREK 2001, str. 185.

kulturami. Tento přístup však není schopen vysvětlit odlišnosti v síle důrazu na stejný typ chování v odlišných kulturách. To znamená, že chování nemusí být podmíněno biologicky, ale může být důsledkem obecně sdílených kulturních faktorů.⁹ Podle biologických deterministů je přirozená odlišnost rolí mužů a žen nevyhnutelnou realitou a je dokonce žádoucí, ospravedlňuje vládu a nadřazenost mužů nad ženami.¹⁰ Definitivní konec nadvlády biologického determinismu přinesla 60. léta 20. století, k čemuž významně přispělo ženské emancipační hnutí, a došlo k zdůraznění kulturních a psychosociálních faktorů.¹¹

V této práci se proto přikláním k vymezení genderu jako kulturně a sociálně konstruovaného znaku. Řeháčková s odkazem na Butler uvádí, že gender není něco, co máme nebo čím jsme, ale gender „děláme“ svým jednáním. Gender je vytvářen v diskurzu a diskurzem, je kulturní a historický a jako takový postrádá stabilitu a koherenci.¹² Existuje řada vzorců chování, které jsou v určité kultuře považovány za typicky ženské či mužské. Tím, že se člověk narodí jako muž nebo žena, nezačíná projevovat chování specifické pro dané pohlaví. Příslušné vzorce chování se teprve učí v průběhu socializace.¹³ To, že člověk patří k mužskému pohlaví neznámá, že automaticky odpovídá mužskému genderu. Být mužem nebo ženou, chlapcem nebo dívkou je stejnou měrou záležitostí oblečení, gestikulace, povolání, sociální sítě a osobnosti, jako záležitostí podoby genitálií.¹⁴

Již od narození se dítěti dostává řady verbálních i neverbálních signálů, které odlišují chování dospělých mužů a žen k němu samotnému.¹⁵ Jako reakce na zmiňované rozdílné jednání mužů a žen se u dětí vytvářejí vědomostní struktury neboli rodová schémata, která

9 Srov. GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999, str. 112.

10 Srov. MAŘÍKOVÁ, H. Proměna rolí muže a ženy v rodině. in: VĚŠÍNOVÁ-KALIVODOVÁ, E.; MAŘÍKOVÁ, H. a kol. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund Praha, 1999, str. 59.

11 Srov. PONĚŠICKÝ, J. *Fenomén ženství a mužství: Psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. Praha: Triton, 2003, str. 16.

12 Srov. ŘEHÁČKOVÁ, D. *Konstruování maskulinity v časopisech životního stylu pro muže* [online]. Praha: Sociologický časopis, 2006. [cit. 16. leden 2009]. Dostupné na: <http://sreview.soc.cas.cz/upl/archiv/files/593_04rehackova15.pdf>.

13 Srov. JANDOUREK 2001, str. 90.

14 Srov. OAKLEYOVÁ, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000, str. 121.

15 Srov. GIDDENS 1999, str. 115.

v paměti organizují informace týkající se rodu a jeho rolí.¹⁶ Zdůrazňování rozdílů pohlaví probíhá po celé dětství prostřednictvím rozporů v hodnocení stejného chování dospělými u dívek a chlapců, pomocí specifických hraček nebo vlivem médií.¹⁷ Podle Badinterové mají lidé nepotlačitelný sklon udělovat druhým, a zejména novorozenci, „pohlavní nálepkou“, s níž je v závislosti na přisouzeném pohlaví spojeno odlišné chování k dítěti.¹⁸ Už od batolecího věku jsou chlapci pod větším dohledem a odchylky od chování, které se od nich očekává, jsou méně tolerovány. Když si ve školce dívka hraje s autíčky, většinou to nikomu nevadí, zatímco chlapec hrající si s panenkou se pravděpodobně setká s posměchem. Karsten uvádí, že také v domácnostech je prokázáno odlišné zacházení s dětmi odlišného pohlaví. Děvčatům se od rodičů dostává spíše jazykových a jemně motorických podnětů, zatímco chlapci dostávají spíše podněty tělesné a hrubě motorické.¹⁹ K podobnému závěru dochází také Beal, na něhož odkazuje Janošová, když píše, že u synů je více rozvíjena samostatnost, soutěživost a fyzická zdatnost.²⁰ V dalším průběhu dětství se rodičovské nároky na „správné“ chování děvčat a chlapců podle stereotypu pohlavních rolí stále zvyšují.

Nyní se ještě vrátím ke vztahu genderu a pohlaví s ohledem na utváření identity. Genderová identita je do značné míry tvárná a vyjadřuje prožívání jedince jako příslušníka skupiny žen či mužů.²¹ S přihlédnutím k tomuto zmiňovanému faktu tedy můžeme říci, že genderová identita více závisí na kulturním prostředí. Podle Smolíka je však víc než genderová identita důležitá takzvaná jádrová pohlavní identita, což je „základní uvědomění si jedince, že je příslušníkem mužského nebo ženského pohlaví.“²² Jádrová pohlavní identita má blíže k pojmu pohlaví, protože tuto identitu nelze v průběhu života měnit

16 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 29.

17 Srov. GIDDENS 1999, str. 115.

18 Srov. BADINTEROVÁ, E. *XY: O mužské identitě*. Praha a Litomyšl: Paseka, 2005, str. 46.

19 Srov. KARSTEN, H. *Ženy – muži: Genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál, 2006, str. 64-65.

20 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 24.

21 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 43.

22 SMOLÍK, P. *Duševní a behaviorální poruchy: průvodce klasifikací, nástin nozologie, diagnostika*. Praha: Maxdorf, 2002, str. 401.

a představuje nejhlubší součást ženské a mužské identity.²³ Díky operativním a hormonálním zásahům do lidského těla, které umožňuje současná medicína, však lze dosáhnout souladu mezi biologickým pohlavím a jádrovou pohlavní identitou v případě, že tyto jsou v rozporu. Po tomto malém upřesnění už mohu pokračovat dál k genderovým vyjádřením mužnosti a ženskosti, jimiž jsou maskulinita a femininita.

2.3 Maskulinita a femininita

Genderovým vyjádřením mužnosti je **maskulinita**, která obsahuje kulturní a psychologické vlastnosti obvykle spojované s mužským pohlavím, které však nejsou deterministicky biologickým pohlavím určeny.²⁴ Její vliv lze sledovat ve dvou rovinách. Vnitřně slouží k utváření identity jedince, formování jeho postojů a chování. Ve vnějším vlivu společnosti působí na utváření rolí a rolových očekávání, které jsou podloženy kulturními hodnotami a vzory jednání. Vnější vliv popisuje Connell termínem hegemonní maskulinita a vyjadřuje tím kulturní, historickou a politickou interpretaci biologického mužství. Hegemonní maskulinitu definuje jako strukturální dominanci mužů nad ženami a spojuje ji s užíváním institucionální moci.²⁵ Důležitý fakt při formování genderu, který vyzdvihuje Shilling s odkazem na Connella, je role zevnějšku těla – jeho tvaru, velikosti a muskulatury.²⁶

Connell se nedomnívá, že existuje pouze jeden typ maskulinity. Rozlišuje jednotlivé druhy maskulinit podle sociální struktury, rasy a třídy. Jednotlivé maskulinity jsou navzájem nesourodé. Uvádí například, že maskulinita bílých mužů je konstruována v opozici jak vůči černým mužům, tak vůči bílým ženám. Maskulinita jako pojem proto může existovat pouze v systému genderových vztahů.²⁷

23 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 43.

24 Srov. JANDOUREK 2001, str. 151.

25 Srov. CONNELL, R., W. *The Social Organization of Masculinity* [online]. [cit. 15. leden 2009]. Dostupné na: <<http://ssr1.uchicago.edu/NEWPRE/GenFam2/Connell.html>>.

26 Srov. SHILLING, Ch. *The Body and Social Theory*. London: SAGE Publications Ltd, 1993, str. 107.

27 Srov. CONNELL, R., W. *Masculinities*. Berkley a Los Angeles: Univerzity of California Press, 2005, str. 68.

Connellovo přesvědčení o existenci více maskulinních identit lze považovat za komplementární s pojetím typů identit u Bergera s Luckmannem, kteří tvrdí, že typy identit jsou sociálními produkty a proto jednotlivé skupiny mohou produkovat odlišné identity.²⁸ Podle Badinterové není maskulinita jakožto vlastnost člověka pojímána jako něco absolutního, naopak je relativní a zároveň reaktivní.²⁹ Podobný názor má Horrocks, Stoller i Gilmore, když tvrdí, že mužská identita je fluidní a adaptivní, a že muži se nerodí, ale jsou vytvářeni.³⁰

Extrémním vyjádřením maskulinity je **virilita**. Termín virilita používá Bourdieu, pro něhož slouží k označení podstatné vlastnosti muže, s níž spojuje uchovávání a zvyšování cti. V jeho pojetí je virilita neoddělitelná od mužnosti fyzické, která se projevuje především sexuální potencí očekávanou od muže, který je skutečně mužem. Z vnímání těla v jeho biologické realitě následně vyplývá zdůrazňování penisu jako znaku mužnosti.³¹ Také podle Badinterové je maskulinita často spojována s se sexuální zdatností.³² V souladu se Smolíkem je proto možné tvrdit, že pro chování vyznačující se virilitou je základem biologické mužské pohlaví.³³ Virilita představuje soubor vzorů chování, které se orientují na agresi, tvrdost a přehnané potlačení ženství. Zároveň virilita vede k misogynství a homofobii, protože model hypervirilního muže plodí úzkost ohledně identity, z níž se odvíjí dva druhy násilí: agrese obrácená proti druhým a agrese obrácená proti sobě.³⁴ Z toho důvodu lze stejně jako Bourdieu říci, že: „nedosažitelný ideál virility se tím snadno mění v princip nesmírné zranitelnosti.“³⁵ S hypermaskulinitou jsou neodmyslitelně spojeny představy o tom, že muž je schopen zcela ovládnout své emoce, je fyzicky i psychicky nezdolný a umí bez jakékoli pomoci zvládnout všechny své problémy.³⁶ Virilitu spojuje s násilím a potlačováním emocí také Bly, který se

28 Srov. BERGER, LUCKMANN 1999, str. 171-172.

29 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 18-20.

30 Srov. HORROCKS, R. *Masculinity in crisis: myths, fantasies, and realities*. London: The Macmillan Press LTD, 1994, str. 5, 90-91.

31 Srov. BOURDIEU, P. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum, 2000, str. 13-15.

32 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 123.

33 Srov. SMOLÍK 2002, str. 401-402.

34 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 135-138.

35 BOURDIEU 2000, str. 48.

36 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 22.

domnívá, že je škodlivá pro vývoj mužské povahy.³⁷ Bourdieu tvrdí, že požadavek chovat se v každé situaci jako muž vede někdy nesmyslnému napětí a vypětí.³⁸

Za protipól maskulinity je považována **femininita**. Femininita charakterizuje chování, které je v dané kultuře očekáváno od nositelů ženského biologického pohlaví.³⁹ Nelze opomenout fakt, že „spektrum maskulinních či femininních projevů může u daného jedince odpovídat jeho pohlavní příslušnosti, ale může s ní být i zcela v rozporu.“⁴⁰ Podle Janošové, která odkazuje na Billera a Borstelmana, by proto maskulinita a femininita neměly být považovány za vzájemně výlučné protiklady, ale spíše za dvě oddělená kontinua, která se občas rozbíhají a občas překrývají.⁴¹ Ženství může, a nebo nemusí, být v ženě silně zakořeněno stejně jako její vlastní vnitřní mužská energie.⁴² Jak si ukážeme v následující části, změny v radikální bipolaritě mezi maskulinitou a femininitou jsou zdrojem problémů týkajících se vytváření mužské identity.

37 Srov. BLY, R. *Železný Jan*. Praha: Argo, 2005, str. 16-17.

38 Srov. BOURDIEU 2000, str. 47.

39 Srov. JANDOUREK 2001, str. 83.

40 JANOŠOVÁ 2008, str. 41.

41 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 31.

42 Srov. BLY, R.; WOODMANNOVÁ, M. *Král Panna*. Praha: Argo, 2002, str. 13.

3. Mužská identita

Řečeno slovy Murphyho, identita uchovává vnitřní pocit toho, kým člověk vlastně je, který je kotvou jedince v pomíjivém univerzu.⁴³ Smolík nabízí psychologické rozdělení identity na čtyři komponenty, z nichž jedinec skládá svoji vlastní. První složkou je biologické pohlaví, které je nejdůležitější pro vytvoření jedinečné identity a je vlastně základním kamenem na němž člověk dál staví. Jako druhá nejdůležitější složka vystupuje jádrová pohlavní identita, která znamená základní vědomí jedince o příslušnosti ke skupině žen nebo mužů. Třetí složkou je pohlavní identita v širším slova smyslu, která se týká toho, jak jedinec sám sebe prožívá a definuje jako příslušníka této skupiny (jedná se tedy o genderovou identitu). Poslední, čtvrtou částí identity je genderová role, již je vyjádřena psychosexuální identita v chování.⁴⁴

V následujících odstavcích ukáži, jaké hlavní typy mužů se objevily v reakci na vpád žen do původně mužských oblastí a na zhroucení patriarchálních vzorů mužnosti. Nejprve odhalím podstatu 'tvrdého muže', následně se budu zabývat popisem 'muže měkkoty', dalším typem bude takzvaný metrosexuál a jako poslední bude představen model androgyna. Tento přehled souvisí s hledáním takzvaného 'nového muž', jenž má být řešením krize mužské identity.

Hegemonní maskulinitu, jak ji popisuje Connell, vyjadřuje **tvrdý muž**. Synonymem pro pojmenování tvrdého muže je výraz macho. Jeho chování vychází z definice mužství, která vyzdvihuje tradiční hodnoty jako soutěživost, aktivitu, agresivitu, důraz na výkon (také v souvislosti se sexem), bojovnost, neohroženost, racionálnost, spolehlivost, nadřazenost nad ženami. Pro tvrdého muže je samozřejmě nemyslitelné plakat.⁴⁵ Badinterová píše, že muž, kterého lze označit adjektivem tvrdý, je ztělesněním tradičního maskulinismu, jenž se opírá o ostré vymezení se proti ženám a gayům.⁴⁶ Tento typ muže se řídí

43 Srov. MURPHY, R. F. *Umlčené tělo*. Praha: SLON, 2001, str. 72.

44 Srov. SMOLÍK 2002, str. 401.

45 Srov. KARSTEN 2006, str. 24-25.

46 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 127.

poučkou, že „má být silný a nemá se bát ... má být tvrdý, ne měkký, nesmí být žádná citlivka.“⁴⁷ Vezmeme-li v úvahu myšlenky Bourdieho, lze říci, že muž macho spojuje svoji mužnost s vlastnictvím mužského těla (penisu) jakožto faktu, jenž mu dává právo na nadřazenost.⁴⁸ O nadměrném přeceňování důležitosti penisu se zmiňuje i Badinterová když píše, „že v rámci hegemonické maskulinity se pohlavním orgánům připisuje neúměrný význam.“⁴⁹ Na zaujetí penisem a vším, co s ním souvisí, poukazuje mimo jiné řada „uživatelských příruček“, které popisují jeho funkce, vzhled a někdy se snaží i vyvrátit falešné mýty.⁵⁰ Silný akcent na sexuální úspěch lze odhalit také v myšlenkách českého biochemika a známého šovinisty Hausmanna, který muže považuje v první řadě za pohlavního tvora.⁵¹ Proto se tvrdí muži brání představě, že oni sami, respektive jejich tělo, by mohlo teoreticky selhat, zejména při sexuální kontaktu se ženou.⁵² S tímto tvrzením koresponduje nález Groganové, která zjistila, že muži chtějí vlastnit pevné, vypracované tělo, které je symbolem úspěchu.⁵³

Maskulinita tvrdých mužů se řídí čtyřmi základními imperativy, na něž odkazuje Badinterová. Prvním z nich je *no sissy stuff*, což v překladu znamená nic zženštilého. Aby byl muž mužem, musí ze sebe vyhnat jakýkoli náznak ženskosti, který představuje zejména citovost. Druhý požadavek je shrnut formulací *the big wheel*, z níž vyplývá, že muž musí být důležitý a usilovat o nadřazenost. Třetím požadavkem, kterým se macho řídí, je *sturdy oak*, neboli pevný dub, který v sobě obsahuje nutnost úspěchu a obdivu od ostatních. Poslední imperativ zní *give'em hell*, který obrazně posílá všechny okolo k čertu, zdůrazňuje povinnost být silnější než druzí a podstoupit všechna rizika.⁵⁴ Machisté, jak lze tvrdé muže také nazvat, se soustředí na kritiku feministického hnutí a homosexuálů, které viní z úpadku identity mužů,

47 WIECK, W. *Muži se nechávají milovat: Závislost na ženě*. Praha: Motto, 1994, str. 99.

48 Srov. BOURDIEU 2000, str. 15.

49 BADINTEROVÁ 2005, str. 131.

50 Srov. COOLSAET, B.; DE KEYZER, L. *Štětec lásky – Život a dílo penisu*. Praha: Ikar, 2000, str. 77.

51 Srov. HAUSMANN, J. *Základy mužského šovinismu*. Ústí nad Labem: Reneco, 2000, str. 46.

52 Srov. BRTNÍKOVÁ, M. *Důvěrně o muži, důvěrně o ženě*. Praha: Naše vojsko, 1992, str. 87.

53 Srov. GROGAN, S. *Body image: Psychologie nespokojenosti s vlastním tělem*. Praha: Grada Publishing, 2000, str. 15.

54 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 127-128.

a zastávají názor, že posláním ženy je rodit děti a pečovat o domácnost.⁵⁵

Na model tvrdého muže se začala snášet vlna kritiky nejvíce v 70. a 80. letech 20. století a tato kritika do jisté míry stále pokračuje. Za největší nedostatky jsou považovány potlačené city, které jsou nezbytnou psychologickou potřebou každého člověka.⁵⁶ Jako důsledek umlčení emocí, může docházet k výbuchům zlosti a násilí, které kompenzují citovou vyprahlost, a také ke zvýšenému zdravotnímu riziku, hlavně u onemocnění srdce.⁵⁷

Diametrálně odlišným typem, který nyní přiblížím je **muž měkkota**. Jak bude šířeji uvedeno v následující kapitole, poprvé se model měkkého muže objevil už v 17. století v Anglii a Francii, kde se nepřilíš dlouho uchytil v malé části společnosti. Současný měkkota se objevil jako reakce na feministickou kritiku ze 70. let, která odmítala násilí a absolutní dominanci mužů. Jako protiklad machisty nastoupil muž, který se nehlásil k mužství.⁵⁸ Na posílení modelu měkkoty se podílelo také alternativní hnutí 60. let, kdy mladí Američané odmítali válku jako maskulinní a hrdinskou záležitost a dávali přednost zženštilému způsobu obléhání a česání.⁵⁹ Muž měkkota „se z vlastní vůle vzdal mužských privilegií, rezignoval na moc, na výsostné postavení samce, které mu v patriarchálním řádu tradičně náleželo.“⁶⁰ Nelze opomenout, že odklon od agrese a ztotožnění spíše s ženskou rolí s sebou nese negativní následky, s nimiž se měkkota musí vyrovnat. Wieck se domnívá, že ochablý muž, jak jej nazývá, nemá dost energie a hledá oporu v ženě, což v případě její ztráty vede k pocitům stísněnosti, bezmoci a větší náchylnosti k duševním chorobám.⁶¹ Takřka to samé tvrdí Poněšický, jenž píše, že femininní typ muže nemá žádné charisma, trpí pocitem stísněnosti

55 Srov. DOLEŽAL, J.,X. *Machismem proti feminismu* [online]. Reflex online, [cit. 9. únor 2009]. Dostupné na: <<http://www.karlin.mff.cuni.cz/~hkmaly/homepage/proxy/raoul/index.php/Clanek18089.html>>.

56 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 138.

57 Srov. WIECK 1994, str. 135-136.

58 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 139.

59 Srov. EISLEROVÁ, R. *Číše a meč, agrese a láska aneb Žena a muž v průběhu staletí*. Praha: Lidové noviny, 1995, str. 199.

60 BADINTEROVÁ 2005, str. 126.

61 Srov. WIECK 1994, str. 132-133.

a celkové ochablosti.⁶² Také Bly se shodně s předchozím názorem domnívá, že změkčilý muž trpí nedostatkem energie a životní vitality, které se v důsledku projevují jako tíseň a frustrace i ve vztahu k ženám.⁶³ Zmíněnou tíseň se proto mohou snažit zahnat ponořením do pracovních závazků, podřízením se kolektivním hodnotám nebo budováním svalnaté postavy pomocí body buildingu.⁶⁴ Poslední zmíněná možnost nás opět upozorňuje na spjatost mužské identity s vlastním tělem, jak již bylo uvedeno v předchozí části práce. Pokud si muž připadá vnitřně nedostatečný, mnohdy se snaží hledat a vytvářet oporu ve svém zevnějšku. Od 80. let začíná, podle názoru Blye, model měkkého muže oslabovat, přesto je stále hojně ve společnosti zastoupen.⁶⁵

Od obou předchozích typů mužů se odlišuje takzvaný **metrosexuál**. Termín metrosexuál pochází od britského spisovatele Simpsona, který jím v roce 1994 označil muže žijícího v metropoli nebo poblíž, který má dostatek peněz na utrácení, navštěvuje nejlepší obchody, kluby a fitness centra. Název metrosexuál nemá žádnou souvislost se sexuální orientací, může se vztahovat jak na heterosexuála, homosexuála i bisexuála. Nepodstatnost sexuální orientace takto označeného člověka vyplývá z toho, že za objekt svého obdivu považuje sám sebe.⁶⁶ Simpson zmiňuje ještě termín übersexuál, který je významově totožný s pojmem metrosexuál, ale je v médiích používán, protože se o něm soudí, že neobsahuje homosexuální konotace. Podle Simpsona je maskulinita v dnešní společnosti daleko více zprostředkovávána skrze média než tomu bylo dříve, stává se předmětem spotřeby a je sebevědomě dávána na odiv, a to se odráží právě v chování metrosexuála.⁶⁷ Václav s odkazem na Denche uvádí, že muž byl díky feminismu a jeho snaze o osvobození ženy, zbaven povinnosti pečovat o ženu a děti, v důsledku čehož se změnil

62 Srov. PONĚŠICKÝ 2003, str. 80.

63 Srov. BLY 2005, str. 16-17.

64 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 145.

65 Srov. BLY 2005, str. 16.

66 Srov. LEŠENAROVÁ, H. *Zrodil se nový typ muže: Metrosexuál* [online]. MF DNES, 8. září 2003. [cit. 15. leden 2009]. Dostupné na: <<http://revue.idnes.cz/sex.asp?r=sex&c=2003M209V03A>>.

67 Srov. SIMPSON, M. *Metro Daddy v. UberMummy*. [online]. [cit. 10. únor 2009]. Dostupné na: <http://www.marksimpson.com/pages/journalism/MetroDaddy_v_UberMummy.html>.

v marnivého chlapce, který ztratil svoji užitečnost a nyní hledá, do čeho by investoval svůj čas.⁶⁸ Díky názorům Baumana lze vyslovit předpoklad, že image metrosexuála je určitou formou, jež uspokojuje potřebu konzumovat a tak vést bezproblémový život.⁶⁹ Vnitřní nejistota o pravé mužské identitě je umlčena spotřebováváním připravených marketingových strategií a kosmetických produktů.

Metrosexuála nelze ztotožnit s měkkým mužem, protože jemu záleželo na citlivosti, péči o rodinu, zapojoval se do společenských hnutí a snažil se přispět k rozvoji světa. Oproti tomu metrosexuál má rád jen sám sebe a nehodlá na sebe vzít odpovědnost za druhé. Stejně tak je metrosexuál odlišný od tvrdého muže, který pohrdá kosmetickými produkty a jejich mužské uživatele považuje za homosexuály. Z výše uvedeného lze vyvodit, že ani metrosexuál se svým pěstěným vzhledem nepředstavuje nejvhodnější alternativu pro mladé muže, protože jim dovoluje zbavit se odpovědnosti za cokoli kromě jich samotných.

Jako poslední přiblížím model androgyna. Muž, kterého lze označit slovem **androgyn** v sobě vyváženě spojuje mužské i ženské vlastnosti. Badinterová jej nazývá usmířeným mužem, jenž umí skloubit pevnost s citlivostí. Nepopírá, že chlapec musí projít fází oddělení od protofemininity, ale v dalším vývoji pak svoji ženskou část přijme, místo toho aby ji zapudil, jak se to děje u tvrdého muže.⁷⁰ Woodmannová upozorňuje na často nesprávné chápání androgyna jako hermafrodita – bezpohlavní nebo obojohlavní bytosti.⁷¹ Odpovídající popis nabízí Badinterová, která se domnívá, že androgynní identita umožňuje kyvadlový pohyb od ženských vlastností k mužským bez toho, aniž by vytěšňovala jednu složku, jak tomu je u tvrdého muže, ale také neprosazuje složku opačnou, k čemuž dochází u muže změkčilého.⁷² Podobně na věc nahlíží také Coolsaet, když píše, že muž a žena jsou totožní, co se týče emocí.⁷³ Poněkud odlišný přístup zastává Bly, jenž

68 Srov. VÁCLAV, Jan. *Vizualizace maskulinity v časopisech Cosmopolitan a Esquire* [online]. Praha: 2007. [cit. 10. únor 2009]. Dostupné na: <http://tucnak.fsv.cuni.cz/~hajek/prace/bc/vaclav_prace.pdf>.

69 Srov. BAUMAN, Z. *Tekutá modernita*. Praha: Mladá fronta, 2002, str. 116.

70 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 155.

71 Srov. BLY, WOODMANNOVÁ 2002, str. 171.

72 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 159.

73 Srov. COOLSAET 2000, str. 43.

se domnívá, že muž by v sobě měl probudit 'hlubinného muže' a přijmout temné stránky mužské psychiky. Kritizuje snahy obchodního průmyslu podporovat u mužů péči o vzhled, což podle něj vytváří prázdné muže. Dále tvrdí, že rozvoj citlivosti sice může způsobit, že se muži cítí vřelejší, družnější a plní života, ale na druhou stranu se proto cítí ohroženi, pokud se v mysli setkají s 'hlubinným mužem'.⁷⁴ Bly neshledává jako zcela přínosné rozvíjení ženské stránky, což se dá interpretovat jako skrytá neochota přijmout změny v platnosti patriarchálních norem a jako touha po jejich návratu.

Nyní je načase shrnout všechny čtyři předchozí mužské typy vzhledem k jejich možnému uplatnění jako vzorů 'nového muže'. Tvrdý muž je tradičním ochráncem ženy. Za ideál však nemůže být považován, protože frustrace a agresivní chování, které se váží k tradičnímu mužství, směřují i na ženu, vůči níž muž negativně vymezuje svoji identitu. Jako vzor si takového muže lze představit pouze v tradiční patriarchální společnosti, ne však ve vyspělých kulturách 21. století. Měkkota ztělesňuje pozitivní ženské vlastnosti jako citlivost, obětavost nebo laskavost, ale potlačuje v sobě přirozenou maskulinitu, kterou se mnohdy snaží nahradit pevnou muskulaturou. Z vnějšku může vypadat jako silný partner ženy, vnitřně je však její křehkou napodobeninou. Proto se ani měkkota nejeví jako vhodná předloha nového mužství. Ke stejnému zamítavému názoru se kloním i v případě metrosexuála, který má rád jen sám sebe, nepřijímá zodpovědnost za své blízké, čas věnuje péči o pleť a nákupu módního oblečení. Metrosexuál je miláčkem kosmetického průmyslu, kterému se díky němu rozšířil trh, ale pro život v páru, myslím, neposkytuje žádnou oporu. Nezbyvá než spolu s Badinterovou hledat poslední šanci v modelu androgyna. Dá se říci, že androgyn je člověk s mužským tělem, který ale v duši rovnoměrně dává prostor maskulinní i femininní složce. Androgyn prošel zdárně procesem utváření pohlavní identity, která mu nebrání projevat i ženské vlastnosti. Tento model by v budoucnu mohl přinést větší uvolnění v porovnání se současnou kulturní definicí mužství jako nesmiřitelného opaku ženství. Důsledkem by mohlo být snížení napětí,

74 Srov. BLY 2005, str. 19.

keré v mužích vyvolává společenský tlak na vyhranění se vůči ženám, a rozšíření obecné definice mužství, což by snad zmírnilo nejistoty mužů, zda jsou skutečně muži. Zda je model androgyna skutečným řešením krize mužské identity, ale rozhodnou až příští desetiletí.

Možností, která by mohla napomoci definici mužství ne jako nesmiřitelného protikladu ženství je pevné tělesné zakotvení. Výše již bylo napsáno, že maskulinita je primárně odvozována od biologického těla muže. Díky kulturním vlivům ale chlapci takřka od narození vnímají mužské vlastnosti částečně pod tíhou tradičního pojetí. A právě toto ovlivnění je překážkou harmonizace vztahu mezi mužstvím a ženstvím. Groganová píše, že stíráním hranice mezi mužskou a ženskou sexuální identitou jsou muži tlačeni k mezomorfní postavě s vyvinutými a pevnými svaly a zvyšuje se jejich zájem o tvar postavy.⁷⁵ Smyslem tělesného zakotvení ale není pouze cvičení jako péče o tělo a zdraví, ale spíše uvědomování si podnětů, které tělo vysílá svému nositeli. Hájek definuje tělesně zakotvené prožívání jako procesy mysli a těla, které svým významem odpovídají významům, které nese pocíťování. Je to spočívání mysli u tělesného prožívání.⁷⁶ Zaměření pozornosti směrem do těla, nikoli pouze na tělo, může být zdrojem sebepoznání.⁷⁷ Pokud se muži ponoří do tělesných signálů a správně je vyhodnotí mohou je využít jak pro návštěvu ordinace, která může odhalit zdroj fyzického nepohodlí, tak i při budování identity.

3.1 Krize mužství

V této části práce budu zpětně pojednávat o vlivech, které ve svém důsledku rozvrací pevné základy, na nichž se v tradičních společnostech vytvářela identita jedince. Jedná se o pluralitu a nejednoznačnost vzorů, kterými je určována především již zmiňovaná třetí a čtvrtá komponenta identity podle Smolíkovy dělení.⁷⁸ Jak jsem již ukázala v předchozím odstavci, tělesnost, respektive uvědomování si

75 Srov. GROGAN 2000, str. 24-25.

76 Srov. HÁJEK, K. *Tělesně zakotvené prožívání*. Praha: Karolinum, 2002, str. 83.

77 Srov. HÁJEK 2002, str. 134.

78 Srov. SMOLÍK 2002, str. 401.

prožitků přicházejících z těla, je důležitým indikátorem, z něhož muži mohou odvozovat, a odvozují, svou identitu. V této souvislosti je adekvátní názor Turnera, který píše, že být specifickou osobností zároveň vyžaduje mít specifické tělo.⁷⁹ Nyní se ale vraťme ke společenským podnětům, které stojí na počátku krize mužské identity.

Krize mužské identity se odvíjí od postupných změn ve společnosti, které s sebou nesla industriální výroba v 19. století. Systém tradiční společnosti byl založen na hierarchii, pevných sociálních pozicích, rozdělení úcty a moci podle specifických připsaných charakteristik jedince. Modernizace naproti tomu kladla důraz na výkon a sociální mobilitu s ohledem spíše na schopnosti než na charakteristiky věku a pohlaví.⁸⁰ Na základě společenských změn došlo k poboření tradičních patriarchálních schémat, která byla základem rozdělení rolí mezi mužem a ženou. Muži začali ztrácet své výsostné postavení, na němž byla postavena oprávněnost jejich nadřazenosti nad ženami.

3.2 Krize mužství v minulosti

Ke zpochybnění mužské role a identity, jak popisuje Badinterová, došlo poprvé v 17. století ve šlechtických vrstvách tehdejší Anglie a Francie. **První krize mužství v 17. a 18. století**, nevyústila v celospolečenský problém, protože nová pravidla přijala jen malá část mužů, kteří nesli označení preciózové. Jejich název byl odvozen od žen-preciozek, které byly emancipované, toužily po nezávislosti, prosazovaly feministická řešení a stavěly na hlavu tradiční společenské hodnoty. Muži, kteří se chovali podle nového modelu odmítali násilí, projevy žárlivosti a kopírovali ženskou vyumělkovanou módu. Kritika, která se na tyto muže zaměřila, je popisovala jako homosexuály, malicherné a ješitné jako ženy. Konec modelu preciózů a pochybám o roli mužů učinila revoluce v roce 1789, která potvrdila radikální

79 Srov. TURNER, B., S. *Regulating Bodies: Essays in Medical Sociology*. London: 1992, str. 38.

80 Srov. TURNER, B., S. *Equality, a sociological inquiry*. Chichester: Ellis Horwood Limited, 1986, str. 18.

diferenciaci tím, že neuznala občanská práva žen.⁸¹

Průběh 19. století nepřinesl výrazné změny v chápání tradičních mužských vlastností. Zlomovým prvkem byl pro muže i celou společnost začátek a následný **vliv industrializace na přelomu 19. a 20. století**. Industrializace se zrodila v Anglii jako výsledek průmyslové revoluce zahájené v 18. století a postupně se šířila i v dalších zemích.⁸² Změny, k nimž v důsledku industrializace docházelo, začaly od poloviny 19. století výrazně ovlivňovat rodinu. „Styky otců městské rodiny s dětmi se silně omezily a otec se stal vzdálenou osobou zabývající se v očích potomstva jakousi záhadnou činností.“⁸³ K odloučení stále většího počtu dětí od otců přispívalo trvalé stěhování venkovských rodin do měst, která se postupně stala bydlištěm většiny obyvatel.⁸⁴ Tato nová organizace práce přivedla radikální oddělení pohlaví a rolí. Žena se stala vládkyní soukromé rodinné sféry a muži byla přisouzena veřejná, profesionální sféra. To vše bylo v souladu s tradičním definováním maskulinity, kdy patriarchy ztělesňoval ženě a dětem zákon.⁸⁵ Nepřítomnost otce stála na počátku radikálního zpochybnění mužské role a tím i samotného mužství. Předznamenala konec silného muže-patriarchy. „Vyrůstala první generace chlapců v lidských dějinách, již se v pravém slova smyslu nedostávalo otcovské výchovy.“⁸⁶ Nepřítomnosti otce při výchově si všímá také Bly, který se domnívá, že ve vývoji chlapce hraje otec spolu s dalším mužským kolektivem nepostradatelnou roli.⁸⁷

Dalším pomyslným milníkem na cestě odhalující krizi mužské identity je **1. polovina 20. století**. V Evropě i Spojených státech došlo k ekonomickým a společenským otřesům, které byly vyvolány novými potřebami industrializace a demokratizace. Začalo se prosazovat vzdělávání dívek i na univerzitách. S rozmachem společenských práv bylo neodmyslitelně spojeno hnutí požadující rovnost v moderní

81 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 21-23.

82 Srov. GIDDENS 1999, str. 75.

83 BADINTEROVÁ 2005, str. 88.

84 Srov. GIDDENS 1999, str. 75.

85 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 88.

86 BIDDULPH, S. *Mužství: Jak zvládat všechny mužské role*. Praha: Portál, 2007, str.94.

87 Srov. BLY 2005, str. 27.

společnosti.⁸⁸ Muži se začali cítit ohroženi tím, že se ženy snažily dostat na pozice, které zatím patřily výhradně mužům samotným. Jejich úzkost měla další zdroj v rutinní práci v továrnách či na úřadech, při níž nemohli uplatnit tradiční hodnoty a vlastnosti jako síla, podnikavost, nápaditost.⁸⁹ Tradiční muskulárně odvozovaná maskulinita začala oslabovat a na její místo nastoupilo poměřování mužnosti podle množství vydělaných peněz, úspěchu a prestiže povolání.⁹⁰ „Muži už nemusí o ženy bojovat ani nechodí lovit zvěř, aby přinesli k ohni potravu. Postarat se o ekonomickou stabilitu partnerky a potomků, k tomu už nejsou svaly zapotřebí.“⁹¹ Pro zaopatření rodiny, jak už bylo řečeno, muž čím dál méně potřeboval hrubou sílu, což vedlo k tomu, že mužnost přestávala být spojována s tělesným vzhledem, ale spíše s výkonem v zaměstnání.

Významný předěl v krizi mužské identity představovala první světová válka. Pozitivní vliv války na mužskou identitu odhaluje Horrocks, když tvrdí, že válka umožňuje jít vstříc tradičním patriarchálním hodnotám tím, že vystavuje muže nebezpečí za účelem ochrany žen a dětí.⁹² Tak došlo k tomu, že mužnost byla opět ztotožňována s násilím a idealizací tradičních stereotypů.⁹³ O pozůstatcích tradičního obrazu muže jako lovce, bojovníka a ochránitele se zmiňuje také De Angelis, která tvrdí, že jsou důležité i pro chování dnešních mužů.⁹⁴ Podle Badinterové válka rozptýlila obavy a úzkost, když dala mužům příležitost být těmi pravými muži. Konec této uklidňující iluze však přinesla již brzy ekonomická krize třicátých let, která brala hromadně mužům práci, což podryvalo jejich sebedůvěru.⁹⁵

Během 40. let 20. století se mužům dostalo opětovného potvrzení tradiční maskulinity ve válce. Rozsah této války ale ukázal, že utvrzování mužnosti prostřednictvím násilí už není v budoucnu možný,

88 Srov. TURNER 1986, str. 19.

89 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 25.

90 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 88.

91 MATYÁŠ, J. „Přichází konec svalovců?“ in: *Lidové noviny*, 16. srpna 2003, str. 21.

92 Srov. HORROCKS 1994, str. 60.

93 Srov. EISLEROVÁ 1995, str. 190.

94 Srov. DE ANGELIS, B. *Tajemství mužů, která by každá žena měla znát*. Praha: Talpress Praha, 1992, str. 23.

95 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 25.

protože by mohl znamenat likvidaci celého lidstva. Mužnost byla znovu spojována s agresí, citovou uzavřeností a schopností postarat se o rodinu. V poválečném období se muž zcela oddal své práci, spojil svou mužnost s pracovním úspěchem. Jak píše Bly, muž v 50. letech stále hájil svou pozici živitele, což pro něho byla jasná představa toho, „co činí muže mužem a jaké má povinnosti.“⁹⁶ Jak se v následujících desetiletích ukázalo, byla taková představa pro muže nebezpečná a jednostranná.

Poslední, myslím že nejvýznamnější, silou, která mužům a jejich tradiční identitě doslova vrazila nůž do zad, byl **feminismus v 60. a 70. letech** 20. století. Ženy v této době začaly hromadně pronikat do všech oborů lidské činnosti, na čemž měla podíl i druhá světová válka, která způsobila nedostatek mužské pracovní síly. Ženy tehdy dostaly dosud nebývalou příležitost nahradit muže, kteří odešli do války, i v těch profesích, kam měly dříve znesnadněný přístup, a v této situaci obstály.⁹⁷ Druhým vlivem byly stále sílící politické tlaky na rovnoprávnost žen a mužů ve všech možných aspektech. Politické instituce byly neustále pod tlakem ke skutečnému rozšíření rovných příležitostí, bez ohledu na etnickou příslušnost, pohlaví nebo věk.⁹⁸ A tak se stalo, že po válce nikdo nepochyboval o tom, že by ženy do práce chodit nemohly nebo neměly.⁹⁹

Feminismus vynesl na světlo do té doby neuvědomovanou skutečnost, že doposud byly dějiny lidstva takřka zcela androcentrické. Horrocks uvádí názor Morgana, který tvrdí, že muži byli studováni po tisíce let, a v tomto smyslu bylo mnoho oblastí zkoumání implicitně o mužích. Ale muži nebyli objektem zájmu jako skupina, protože pokud disciplíny jako teologie, literární kritika nebo antropologie používaly termín humanita, ve skutečnosti se jeho význam vztahoval jen na muže.¹⁰⁰ Koneckonců i sám pojem andragogika je odvozen od původně „mužského“ základu anér, andros, což znamená muž. Shodný názor na androcentričnost společnosti má i White, jak jej uvádí

96 BLY 2005, str. 15.

97 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 15.

98 Srov. TURNER 1986, str. 19.

99 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 15.

100 Srov. HORROCKS 1994, str. 12.

Eislerová, protože také on se domnívá, že záznamy historie jsou selektivní – jsou prováděny dominantními skupinami mužů, jimž jsou zároveň určeny.¹⁰¹ „Feminismus odhalil tento skrytý maskulinismus (vyjádřený v obecném užití slova 'muž' ve smyslu člověk) a tím zaměřil mnohem větší uvědomění na muže a na to, jak jsou utvářeni.“¹⁰² Současně se zaměřením pozornosti na muže vyvstal problém, kdo je muž a jaké jsou mužské vlastnosti. Dalším vlivem, který v 60. letech podpořil pochyby mužů, byla vietnamská válka. Ta nutila muže ptát se sebe sama, zda opravdu stojí o mužství založené na ničení a brutalitě.¹⁰³ Podle názoru který zastává Bly, vedly trvalé nejistoty ohledně 'pravých' mužských vlastností k vynošení fenoménu „změkčilého muže“. Takoví muži odmítali násilí, chovali se citlivě a nebránili se projevování emocí. Nebyl to však pro ně konec frustrací, které dále pramenily z nepřístupnosti jejich otců.¹⁰⁴ Definitivně došlo ke zpochybnění patriarchální normy „muže živitele“ a dle Bernsteinova popisu, který uvádí Badinterová, na scénu pronikl nový vzor „ženského hrdiny“, který konkuroval agresivním mužským postavám.¹⁰⁵

3.3 Krize mužství v současnosti

Tato kapitola se zabývá vlivy, s nimiž se potýká **mužská identita od 80. let 20. století do současnosti**. Jak už bylo řečeno, feministická kritika se zaměřila na zpochybnění patriarchálních vzorů mužnosti. 80. léta byla plná odsuzování sociálního i sexuálního násilnického chování, čímž přispívala k nedůvěře vůči mužskému pohlaví.¹⁰⁶ Podle Woodmannové si muži musí uvědomit, že svoji mužskou identitu nemohou stavět na falešné představě ženství z dob patriarchátu.¹⁰⁷ Je zavržen ideál muže jako agresivního, všemocného, vůdčího samce, což je navíc podporováno úspěchem žen v kapitalistickém ekonomickém

101 Srov. EISLEROVÁ 1995, str. 193.

102 HORROCKS 1994, str. 12.

103 Srov. BLY 2005, str. 16.

104 Srov. BLY 2005, str. 16.

105 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 140.

106 Srov. BADINTEROVÁ, E. *Tudy cesta nevede: Slabé ženy, nebezpeční muži a jiné omyly radikálního feminismu*. Praha: Karolinum, 2004, str. 12.

107 Srov. BLY, WOODMANNOVÁ 2002, str. 137.

systemu. „Tradiční obraz ženy se rozplýval a vznikal nový obraz – obraz ženy jiné, mužnější, silnější, ženy vládnoucí sobě samé a snad i celému světu.“¹⁰⁸ Ve Spojených státech amerických se rodí jako reakce na nejistoty mužů o nich samých mužské hnutí (American Man's Movement), které reflektuje neschopnost rozpoznání toho, co muži mají být zač.¹⁰⁹ V Novém Mexiku se v roce 1980 konal seminář výhradně pro muže, na němž byla diskutována nejistota jich samých, která muže tíží.¹¹⁰ Důvody pro takové konference a vznik mužského hnutí pramení z toho, že se typicky mužské stává doménou žen a muži začínají po vzoru feministek reflektovat svoji identitu.¹¹¹ Zásadní podíl feminismu na současné krizi mužství přiznává také Horrocks, což dokládá tvrzením, že obtíže s popisem maskulinity neexistovaly, dokud stoupenci feminismu nezačali útočit na předpoklady politické a sociální teorie.¹¹²

Nejistotu mužů ohledně vlastní identity podporuje také v této době již jednou zmiňovaná nepřítomnost otce v rodině. Fafejta píše, že mládenci, kteří neměli v rodině otcovskou figuru, jež by jim byla přirozenou autoritou a od níž by se svému mužství učili, napodobují různé nereálné machos, aby potvrdili své mužství.¹¹³ Chlapcům stále chybí mužský vzor, který by měli následovat. Když se otec vrací večer z práce domů, děti nevnímají jeho spokojenost, zkušenosti nebo smysl práce, ale jeho náladu.¹¹⁴ Bly se domnívá, že chlapec nemůže dospět v muže, pokud je vychováván pouze ženami.¹¹⁵ Také Trapková a Chvála zastávají názor, že chlapec díky otci objevuje svět způsobem, který je vlastní mužům, ale zároveň dodávají, že přehnané otcovské nároky mají na rozvoj chlapce negativní vliv.¹¹⁶ Nesporný vliv otce na vytváření synovy osobnosti proklamuje také Yablonsky, který otce považuje

108 BADINTEROVÁ 2004, str. 8.

109 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 20.

110 Srov. BLY 2005, str. 17.

111 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 15.

112 Srov. HORROCKS 1994, str. 6.

113 Srov. FAFEJTA, M. *Otcové – vymírající druh* [online]. [cit. 6. březen 2009]. Dostupné na:

<<http://fafejta.blog.respekt.cz/c/34425/Otcove-vymirajici-druh.html>>.

114 Srov. BIDDULPH 2007, str. 95.

115 Srov. BLY 2005, str. 29.

116 Srov. TRAPKOVÁ, L.; CHVÁLA, V. *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. Praha: Portál, 2004, str. 122.

za prvek, který umožňuje synovi rozvíjet vnitřní sílu a nezávislost.¹¹⁷ Potřebnost otce při vytváření identity u chlapce konstatuje také Poněšický, který se domnívá, že otcova nepřítomnost přispívá k agresivní obraně vlastní pozice, identity.¹¹⁸ O negativním faktu, že v současných rodinách jsou nejméně blízké vztahy mezi otci a syny informuje i Janošová, což podporuje předpoklad, že se chlapcům nedostává dostatečné přítomnosti otce.¹¹⁹

Vyvstává základní otázka - kdo je vlastně muž? Tato otázka nás vede k dalším. Je to ten, který má mužské tělo, nebo ten, který vykazuje tradiční maskulinní prvky chování? Rodí se muž mužem, nebo se jím stává? A pokud se jím stává, pak díky čemu, respektive díky komu.

V souladu s Giddensem lze tvrdit, že soudobá společnost nabízí jedinci mnoho variant vzorců chování, ale neradí, který z nich si má člověk vybrat. Identita a její utváření je do značné míry v rukou jedince a závisí na jeho volbě.¹²⁰ Badinterová tvrdí, že první věcí, s níž se musí chlapec podle vyrovnat, je „protofeminita“, což je prvotní ztotožnění narozeného chlapce s matkou. Chlapec se nejprve musí odloučit od ženství matky, aby mohl později rozvinout rodovou identitu, které říkáme maskulinita.¹²¹ Obdobný názor zastává také Horrocks, který tvrdí, že chlapci jsou silnými společenskými a psychologickými silami hnáni k nějakému typu maskulinní identity, a proto je zde tlak na oddělení od matky a přemožení protofeminity.¹²² V této souvislosti Poněšický zmiňuje sekundárnost mužské identity, která je příčinou její větší křehkosti v porovnání s identitou ženskou. U muže totiž ženská identita „musí být často celý život potlačována, a poněvadž všechno, co člověk za celý život prožil, nemůže být vymazáno, musí si budoucí muž své mužství neustále dokazovat.“¹²³ Problematické je ale to, jak vlastně mají muži dosáhnout potvrzení

117 Srov. YABLONSKÝ, L. *Otcové & synové: O nejnáročnějším rodinném vztahu*. Praha: Portál, 1995, str. 85.

118 Srov. PONĚŠICKÝ, J. *Agrese, násilí a psychologie moci*. Praha: Triton, 2005, str. 31.

119 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 180.

120 Srov. GIDDENS, A. *Modernity and Self-Identity*. Cambridge: Polity Press, 2002, str. 80.

121 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 51-52.

122 Srov. HORROCKS 1994, str. 89.

123 PONĚŠICKÝ 2003, str. 81.

svého mužství. O křehčí povaze mužství jakožto složky identity se zmiňuje také Janošová a přičítá to na vrub obtížnému splnění požadavků kladených na muže v oblasti společenského a konkurenčního boje.¹²⁴ Badinterová s odkazem na Hetleyovou tvrdí, že mužství je často definováno jako to, co není ženské. Muž „chce-li dát najevo mužskou identitu, musí sebe i ostatní přesvědčit o třech věcech: že není žena, dítě ani homosexuál.“¹²⁵ Chlapci se nejdříve dozvídají, čím nesmějí být, teprve pak se učí, kým mají být. Proto lze říci, že maskulinita současné společnosti už jen těžko může sloužit jako ochranný krunýř, protože její základ (patriarchát), jak už bylo uvedeno výše, se zhroutil. Z toho všeho vyplývají pocity, které muži zmítají: hněv, úzkost, strach z žen, impotence, ztráta orientačních bodů, nenávist k sobě i ostatním.¹²⁶ Muži se neustále uklidňují, že nejsou ženy. Rozkolísaná nejistota muže ohledně vlastní identity může nabývat podoby misogynie, homofobie i šovinismu, protože muži nejistí si svou vlastní identitou se o ní musí neustále ujišťovat. Radikální vymezení se vůči ženám a gayům je k tomu častým prostředkem.¹²⁷ Nebýt si jistý tím, kým jsem, je spojeno i s negativními důsledky pro zdraví těla. Předhánění se v chlapském soutěžení, ignorování bolesti, nemoci nebo pocit neohroženého, nezranitelného hrdiny může vyústit v řadu zranění a chorob, která jsou často nevratná. Právě taková témata řeší následující kapitola.

124 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 21.

125 BADINTEROVÁ 2005, str. 40.

126 Srov. BADINTEROVÁ 2005, str. 40-41.

127 Srov. HORROCKS 1994, str. 90.

4. Zdraví – vymezení pojmů

Mít mužské tělo ještě neznamena mít zákonitě zdravé tělo. Spíše naopak. Být mužem v tradičním pojetí s sebou po staletí neslo značná zdravotní rizika – handicapy nebo smrt způsobené válečnou vřavou, případně úrazy z boje o něco či za něco. Pravděpodobně i v současnosti bude mužství, respektive mužské pohlaví, faktorem, který může negativně ovlivňovat stav zdraví.

V souladu s Fafejtou je možné tvrdit, že naše pohlavní role a pohlavní identita, způsob, jak sami sebe chápeme a jak vnímáme své tělo, jsou do značné míry ovlivněny sociálně.¹²⁸ Stejně tak jsou kulturně a sociálně podmíněny i pojmy **zdraví** a nemoc. To znamená, že každá kultura má své pojetí fyzického zdraví a nemoci. Zde je třeba upozornit, že pojem zdraví by měl zahrnovat také psychické a sociální aspekty. Cohen a Henderson uvádějí, že zdraví je často vymezováno negativně jako absence nemoci, a jeho zdroj odvozují z biologicky správné a optimální funkce těla a všech jeho buněk.¹²⁹ Za zdraví je považována normální funkčnost celého organismu a biologických funkcí, které směřují k přežití a dosažení reprodukce.¹³⁰ Z funkcionálního hlediska je zdravím také schopnost vyrovnat se s denními aktivitami, nebo způsobnost a podoba vyrovnanosti.¹³¹ V sociálně-strukturálním paradigmatu je podpora zdraví definována jako proces umožňující lidem kontrolu nad jejich zdravím a jeho zlepšování. Sociálně-strukturální teorie vychází z předpokladu, že individuální chování a životní styl jsou nevyhnutelně omezeny faktory sociální struktury jako je zaměstnání, gender, rasa a bydlení.¹³² Z tohoto pohledu lze tedy fakt, že člověk je mužem, považovat za faktor ovlivňující povahu zdraví. Světová zdravotnická organizace definuje zdraví jako stav úplného psychického, fyzického a sociálního

128 Srov. FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Jan Piszkiwicz, 2004, str. 23.

129 Srov. COHEN, D., R.; HENDERSON, J., B. *Health, Prevention and Economics*. Oxford: Oxford University Press, 1993, str. 2.

130 Srov. VAŠINA, B. *Psychologie zdraví*. Ostrava: REPRONIS Ostrava, 1999, str. 7.

131 Srov. WIKIPEDIA. *Zdraví* [online]. [cit. 9. leden 2009]. Dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Zdraví>>.

132 Srov. WATSON, J. *Male Bodies: Health, Culture and Identity*. Ballmoor: Open Univerzity Press, 2000, str. 20.

blaha, ne pouze absenci choroby nebo slabosti.¹³³ Podobně vymezuje zdraví také Vašina¹³⁴ a Jandourek, který navíc zdůrazňuje vnitřní rovnováhu organismu s prostředím, jež má na zdraví velký vliv. Proto udržení zdraví vyžaduje komplexní, nejenom medicínský přístup.¹³⁵ Obdobně holistický pohled na zdraví deklaruje Křivohlavý, když píše, že zdraví a péči o něj chápe z širšího hlediska než pouze biologického.¹³⁶

Podobně široké jsou také možnosti definování nemoci. Podle Křivohlavého je běžně **nemoc** chápána jako porucha zdraví, což odkazuje k významu podobného termínu 'nemohoucí', který naznačuje, že člověk pozbyl schopnosti postarat se o sebe a je odkázán na pomoc druhého člověka.¹³⁷ Za nemoc je brána také přítomnost takových symptomů v organismu nebo v chování osoby, které jsou považovány za odchylku od žádoucího fyzického stavu nebo norem chování. Výskyt těchto symptomů se podle Jandourka liší podle zeměpisných oblastí a sociálních vrstev.¹³⁸ Anglosaská literatura rozlišuje mezi pojmy „disease“, překladu choroba, a „illness“, což znamená zdravotní nepohoda. Choroba je lékařským vyjádřením patologické abnormality, která se dá indikovat z příznaků, lze ji diagnostikovat a je možné ji označit jako organický jev. Oproti tomu pojem zdravotní nepohoda vyjadřuje, že dané osobě subjektivně není dobře, pociťuje bolest. Dá se poznat podle emocionálních projevů bolesti a diskomfortu a lze ji označit za jev psychologický nebo sociologický.¹³⁹ Kebza dále zmiňuje termín „sickness“, kterým označuje prožitek sociálního kontextu nemoci jako stavu, kdy se člověk necítí dobře.¹⁴⁰ Nemoc i zdraví lze tedy asi nejlépe pojmut jako „bipolární dynamické procesy, které v sobě vedle kvality obsahují také moment kvantity.“¹⁴¹ To znamená, že

133 Srov. Preamble to the Constitution of the World Health Organization as adopted by the International Health Conference, New York, 19-22 June, 1946; signed on 22 July 1946 by the representatives of 61 States (Official Records of the World Health Organization, no. 2, p. 100) and entered into force on 7 April 1948. *WHO Definition of Health* [online]. [cit. 17. březen 2009]. Dostupné na: <<http://www.who.int/about/definition/en/print.html>>.

134 Srov. VAŠINA 1999, str. 7.

135 Srov. JANDOUREK 2001, str. 278.

136 Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2003, str. 28.

137 Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing, 2002, str. 15.

138 Srov. JANDOUREK 2001, str. 169.

139 Srov. KŘIVOHLAVÝ 2002, str. 17-18.

140 Srov. KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*. Praha: Academia, 2005, str. 28.

141 VAŠINA 1999, str. 7.

záleží jak na objektivně zjiřitelných a medicínsky objasnitelných poruchách nebo změnách organismu, tak na subjektivních pocitech člověka, které onemocnění provázejí, nebo ho dokonce způsobují, ale také záleží na sociálním okolí, které může být významným bodem, v něm lze nalézt oporu.¹⁴²

Zde je ještě na místě udělat malou odbočku směrem ke způsobům, jak byla nemoc v zásadě ošetřována v minulosti a jak je tomu nyní. V předmoderních společnostech léčbu zajišťovala rodina a šaman nebo léčitel.¹⁴³ Nemoc byla považována spíše za záležitost celého kolektivu, který se také na jejím léčení podílel. Murphy v této souvislosti píše, že jeden kmen brazilských indiánů hledá zdroj nemoci v narušení řádu a nemoc samotná je způsobená poškozením duše.¹⁴⁴ Na místo rodiny, šamanů a léčitelů nastoupila během posledních tří staletí „moderní“ medicína a jako místo vhodné k léčbě byla zavedena instituce nemocnice.¹⁴⁵ V kontextu již zmíněné androcentričnosti společnosti nelze opomenout fakt, že výkon lékařské profese náležel dlouhou dobu pouze mužům. O tom, že vývoj společnosti vedl k oddělení náboženství, jehož reprezentantem je kněz, a medicíny ztělesněné lékařem, informuje také Turner.¹⁴⁶ Nemoc je více individuální záležitostí a odpovědnost za zdraví je připisována každému jedinci. Jsou zde však faktory, které již v okamžiku narození, vlastně již před ním, ovlivňují šance na dosažení určitého zdravotního stavu nebo predispozici k chorobě. Faktorem, který bude dále probírán, je život v mužském těle, respektive identifikace s mužskou genderovou rolí.

4.1 Mužské pojetí zdraví

Jak muži vnímají zdraví se pokusil ve své studii reflektovat Watson.¹⁴⁷ Budou tak ukázány alespoň některé faktory, které si muži spojují se zdravím, případně jeho nedostatkem. Tato kapitola budiž

142 Srov. HÁJEK 2002, str. 133.

143 Srov. GIDDENS 1999, str. 143.

144 Srov. MURPHY 2001, str. 32.

145 Srov. JANDOUREK 2001, str.169.

146 Srov. TURNER 1992, str. 22.

147 Výzkumný vzorek tvořili muži ve věkové skupině 30-40 let ze Skotska.

dokladem toho, že zdraví není pouze hodnota, nýbrž je to především subjektivní multidimenzionální koncept.¹⁴⁸

Zdraví někteří respondenti ve Watsonově výzkumu definovali **jako zdroj**, který jim umožňuje produktivně pracovat a žít. Podle Herzliha, na něhož Watson odkazuje, se tento koncept zdraví dá vyložit také jako určitá rezerva, díky níž jedinec překonává potíže a udržuje se v dobrém stavu.¹⁴⁹ Zdravý muž je tedy schopen vyrovnat se s určitou situací a závazky, s nimiž se každodenně střetává. Představa zdraví jako zdroje je podle Watsona rovnoměrně rozdělena bez ohledu na socioekonomický status respondentů. Jako příklad uvádím názor pětatřicetiletého skladníka na to, co je pro něj zdraví: „*Být schopný ráno vstát. Udělat práci, kterou udělat mám. Mít čas na mé děti, ženu a mít úspěch v každodenním životě.*“¹⁵⁰ Jiný laický koncept hodnotí **zdraví jako fyzickou zdatnost** (fitness). Tato tělesná zdatnost je výsledkem celkové aktivity (nezáleží na tom zda pracovní nebo volnočasové) a zároveň je její podmínkou. Toto pojetí úzce souvisí s předchozím, protože je zde jasná vazba na uplatnění v práci. O tom svědčí názor pětatřicetiletého jeřábníka, který uvedl: „*Práce, kterou jsem si vybral, zahrnuje fyzickou námahu, a mé svaly ji musí být schopné zvládnout.*“¹⁵¹ Zdatnost také umožňuje lépe zvládat každodenní život. V této souvislosti však Watson uvádí, že muži často přehlížejí své fyzické nedokonalosti, které se projeví při nepřiměřené nebo neočekávané námaze. Tento nálezný koresponduje s názorem Bourdieho, jenž úzce spojuje mužnost s fyzickou aktivitou.¹⁵² Co se týče hodnocení fyzické zdatnosti, za nejdůležitější zdroje je považována práce, sportovní aktivity jako fotbal nebo vysokohorská turistika, méně pak jiná cvičení provozovaná doma nebo v posilovně. Podle Watsona má toto pojetí zdraví také sociální dimenzi, jelikož muži spojují fyzickou zdatnost se schopností zastat sociální závazky k práci, kolegům, rodině, kamarádům a komunitě, což považují za součást své mužské role. Dalším pojetím, které zmíním je **zdraví jako pocit pohody**. Tento

148 Srov. COHEN, HENDERSON 1993, str. 2.

149 Srov. WATSON 2000, str. 67.

150 WATSON 2000, str. 67.

151 WATSON 2000, str. 68.

152 Srov. BOURDIEU 2000, str. 15.

přístup také jasně odkazuje na důležitost vnímaných tělesných vlastností na hodnocení zdraví. Zdraví jako pohoda v sobě obsahuje jak pasivní, tak aktivní prvek. Tím pasivním je normální funkčnost celého těla, zatímco aktivní prvek zachycuje příjemný prožitek tělesných projevů jako je tepání krve ve svalech nebo únava po námaze. Fyzický pocit pohody je úzce propojen také s tělesnou zdatností a psychickou pohodou. To jasně ukazuje výpověď čtyřiatřicetiletého elektrikáře, který řekl, že *„bez dobrého psychického pocitu, myslím, že nejste schopni fyzicky tolik udělat, protože nejste ve správném duševním rozpoložení.“*¹⁵³ Lze tedy říci, že zdraví je v tomto ohledu považováno za stav mysli. Další možnosti jak uvažovat o **zdraví** a hodnotit jej je **fyzický zevnějšek**. Zde hrají významnou roli komentáře a hodnocení ze sociálního okolí. To je v souladu se Shillingovou interpretací Goffmana, v níž tvrdí, že pod tíhou společenských hodnocení máme tendenci přijímat stejný názor na své tělo.¹⁵⁴ Pojetí zdraví odvozené od vzhledu bývá těsně spojeno s představou o tělesné zdatnosti. V tomto ohledu se muži často vztahují k vzhledu, který postupem let ztratili, což hodnotí veskrze negativně. To dokazuje názor čtyřicetiletého učitele, který řekl: *„Vím, že jsem nikdy neměl nadváhu a byl jsem vždy velmi fit, a to co shledávám nyní je, že mám nadváhu a ztratil jsem svou fyzickou zdatnost.“*¹⁵⁵ Jako poslední uvádím představu **zdraví jako absenci choroby nebo zdravotní nepohody**. Netrpět žádnou chorobou, pocitem nepohody nebo neschopností bylo respondenty také udáváno jako důkaz toho, že jsou zdraví. Zdraví je v tomto ohledu považováno za věc každého jedince, za jeho součást. Primární je tělesná zkušenost, z níž muži zjišťují, že je nic neomezuje, z čehož odvozují, že jsou zdraví. Pokud dojde ke ztrátě zdraví, například v důsledku srdečního infarktu, je taková událost považována za věc náhody a osudu, kterou nemohly ovlivnit předchozí události v životě.¹⁵⁶

153 WATSON 2000, str. 72.

154 Srov. SHILLING 1993, str. 85.

155 WATSON 2000, str. 73.

156 Srov. WATSON 2000, str. 67-75.

4.2 Zdravotní rizika u mužů

Nebudu se zde zabývat neovlivnitelnými biologickými vlivy, jimiž jsou vrozené atributy genetické a fyziologické povahy, které jsou zakódovány v jedinečné buněčné struktuře každého člověka a které určují jeho základní vlastnosti. Těmito atributy mám na mysli určité složky DNA, jež mohou člověka dědičně predisponovat k náchylnosti na některé choroby, zatímco proti jiným mohou představovat účinnou obranu. Například Watson uvádí ochranné působení hormonu estrogenu na ženy před menopauzou.¹⁵⁷ Protože tyto z naprosté většiny neovlivnitelné faktory nejsou pro obsah práce stěžejní, ani k jejich hodnocení nejsem z odborného hlediska kompetentní, budu se nadále věnovat pouze kulturním a sociálním vlivům, které se podílejí na vnímání mužského zdraví a působí na jeho stav.

Giddens v souvislosti se sociálními vlivy zaměřenými na tělo hovoří o společenských změnách, které ovlivňují naše vlastní pojetí těla, a také o postupném oddělování těla od přírody. S vývojem vědy a techniky se lidské tělo stává kontrolovatelné, pozorovatelné skrze moderní lékařské přístroje, což otvírá možnost k sociální kontrole těla pravidelnými zásahy do jeho fungování. Příkladem je držení diety jako nástroje ke změně.¹⁵⁸ Obdobně také Turner poukazuje na rostoucí význam lékařských názorů v každodenním životě, které se odrážejí v propagování diet, cvičení, nekuřáctví nebo zodpovědnosti při pohlavním styku.¹⁵⁹

Obsah následujících odstavců bude věnován společenským a kulturním vlivům, které se odrážejí na zdraví mužů. Jako první zmíním téma zaměstnání a jeho podíl na zdraví a následně budou probrána specifická mužská onemocnění, vysoká úmrtnost a jejich souvislost s tradiční maskulinní identitou. Uváděné faktory nejsou úplným výčtem, mají pouze ilustrovat výrazné vlivy vázané k tradičnímu pojetí mužnosti. Nyní tedy přiblížím jakou roli má zaměstnání případně nezaměstnanost na zdravotní stav mužů.

157 Srov. WATSON 2000, str. 17.

158 Srov. GIDDENS 1999, str. 139.

159 Srov. TURNER 1992, str. 18.

Giddens deklaruje, že pracovní podmínky mají na zdravotní stav přímý vliv. Zvýšená rizika s sebou nese zaměstnání v průmyslu a hornictví v porovnání s kancelářskými a domácími pracemi.¹⁶⁰ Přitom průmyslová odvětví (zejména těžký průmysl) jsou stále ještě oblastmi zaměstnávajícími většinou muže. Renzetti poukazuje na skutečnost, že byly v minulosti přijaty zákony zakazující přijímání žen do určitých povolání v zájmu zajištění zdraví a životaschopnosti dalších generací, což souviselo s tradičním pojetím ženy jako matky. Vliv toxinů a ostatních pracovních rizik na reprodukční zdraví mužů byl téměř ignorován, protože muži byli více považováni za živitele než za otce.¹⁶¹ Na druhou stranu se ale ukazuje, že ani kancelářská práce není pro zdraví ideální – v porovnání s průmyslovou výrobou člověku sice hrozí menší riziko úrazu, ale nedostatek pohybu se negativně projevuje na oběhové soustavě a pevnosti svalstva. Janošová poukazuje na fakt, že u mužů je stále kladen velký důraz na výkon v zaměstnání, což zvyšuje stresové zatížení a pravděpodobnost přepracování.¹⁶² Vysoké pracovní tempo a dlouhodobé působení stresu jsou proto častými příčinami náhlého úmrtí na pracovišti v důsledku mrtvice nebo infarktu.¹⁶³ Ve shodě s Giddensem je nutné podotknout, že přesně zaznamenat choroby způsobené pracovními podmínkami je často obtížné, jelikož v každém jednotlivém případě nelze určit, zda za rozvoj nemoci neodpovídá jiný faktor.¹⁶⁴ Faktem ale je, že naprostá většina úmrtí na pracovišti nebo v důsledku pracovních úrazů se týká mužů.¹⁶⁵ Je tak zřetelně znát, že zejména muži v průmyslu, hornictví a podobných oborech jsou vystavováni většímu riziku ohrožení zdraví než ženy.

Kromě hrozeb, které se ukrývají na některých pracovištích, je relevantní zmínit také vliv nezaměstnanosti. Kebza uvádí, že nezaměstnanost souvisí s poklesem pocitu sociálního přijetí, poklesem sebeúcty a nárůstem pocitu sociální nežádoucnosti. Tyto negativní jevy

160 Srov. GIDDENS 1999, str. 144.

161 Srov. RENZETTI, C., M. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003, str. 469.

162 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 22.

163 Srov. KOCH, R.; NAUMANN, F. *Moderní muž na prahu třetího milénia*. Praha: Ikar, 1999, str. 25.

164 Srov. GIDDENS 1999, str. 144.

165 Srov. RENZETTI 2003, str. 471.

provázejí nedostatek placeného zaměstnání, ne práce jako takové. Výsledkem může být ztráta kontroly nad životem, kterou zaměstnání pomáhalo udržovat. V této souvislosti uvádí latentní funkce zaměstnání dle Jahodové – denní režim, sdílení zkušeností, kontakty se spolupracovníky, cíle, které souvisí s prací, aspekty osobního statusu a identity.¹⁶⁶ Z tohoto se lze domnívat, že nebýt zaměstnán (zejména dlouhodobě), je pro muže situací, která podryvá část jejich identity založenou na úspěchu a výkonech v práci.

Jak už jsem přislíbila výše, na řadu nyní přichází vysoká úmrtnost mužů a jejich specifická onemocnění. Tradiční maskulinita se projevuje v důrazu na fyzickou nezdolnost, což vede k přehlížení příznaků nemocí. Muži mají sklon podceňovat rozsah své nemoci více než ženy a méně využívají služeb lékařské prevence.¹⁶⁷ Ačkoli se průměrný věk obyvatel vyspělých zemí stále zvyšuje, nevyrovnává se rozdíl mezi průměrným věkem u žen a mužů, kteří umírají o 3 i více let dříve. Na předčasných úmrtích se u mužů dvojnásobně oproti ženám podílejí dopravní nehody, násilnosti a sebevraždy zejména u věkové skupiny 15-34 let. V pozdějším věku muži častěji umírají následkem srdečních potíží a rakoviny plic.¹⁶⁸ Také Renzetti uvádí, že největší hrozbou pro život a zdraví mužů jsou srdeční onemocnění. Infarkty a další koronární srdeční onemocnění se u mužů podílejí na úmrtí o 84% více než u žen.¹⁶⁹ Stejně tak Janošová s odkazem na Fontanu píše, že u mužů se maskulinita pojí s očekáváním psychické a fyzické nezdolnosti, která v důsledku neschopnosti projevat city vede v pozdějším věku k nemocím srdce.¹⁷⁰ O srdečních infarktech jako psychosomatických následcích potlačovaného strachu, vzteku a jiných emocí se zmiňuje také Wieck.¹⁷¹ Je tedy prokazatelné, že tradiční charakteristiky maskulinity jako soutěživost, netrpělivost, ambicióznost, agresivita a nedostatek citlivosti markantně zvyšují rizika koronárních

166 Srov. KEBZA 2005, str. 198-199.

167 Srov. RENZETTI 2003, str. 478.

168 Srov. WATSON 2000, str. 17.

169 Srov. RENZETTI 2003, str. 464.

170 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 22.

171 Srov. WIECK 1994, str. 122.

onemocnění a následně také úmrtnost na tyto diagnózy.¹⁷² Již zmíněným faktorem, který negativně ovlivňuje spíše muže, je nadměrné požívání alkoholu. Jeho konzumace podporuje agresivnější a vyzývavější chování a mění přesnost uvažování.¹⁷³ Karsten uvádí, že mladí muži přibližně pětkrát častěji než mladé ženy nadměrně konzumují alkohol.¹⁷⁴ Na tento problém dále navazuje vyšší počet smrtelných zranění mužů při autonehodách, které byly způsobeny opilými řidiči, a také dvakrát vyšší úmrtnost na onemocnění jater a cirhózu než u žen.¹⁷⁵ Murphy se domnívá, že alkoholismus u mužů je „prostředkem zachování a potvrzování maskulinity a popření sklonu k pasivitě“¹⁷⁶, jelikož právě pasivita je pro ně typicky ženskou vlastností, která se neslučuje s jejich mužstvem. Muži jsou také v převaze, pokud jde o počty úspěšných pokusů o sebevraždu. Křivohlavý nastiňuje možný vztah mezi kouřením, které je rozšířenější u mužů, a sebevražedností, jelikož látky obsažené v cigaretovém kouři mají depresivní vliv.¹⁷⁷ U žen je sice registrován dvojnásobek pokusů o sebevraždu než u mužů, ale pravděpodobnost jejich úspěšnosti je mnohem menší. Muži, jak se zdá, volí sebevraždu jako konečné řešení svého problému, kdežto ženy častěji na nějaký problém pouze upozorňují.¹⁷⁸ Janošová například uvádí, že v ČR roku 2002 úspěšně spáchalo sebevraždu čtyřikrát více mužů než žen.¹⁷⁹

Specifické důsledky mají pro muže onemocnění, která se přímo dotýkají základních funkcí a vzhledu těla, zejména pak pohlavních orgánů. Murphy na vlastním příkladu ukazuje¹⁸⁰, jak vážná nemoc způsobuje rozklad identity, tím že odnímá možnost výkonu většiny společensky hodnocených aktivit.¹⁸¹ Z biologické podstaty je typicky mužskou nemocí rakovina prostaty, jejíž výskyt v ČR spolu s úmrtností

172 Srov. RENZETTI 2003, str. 465.

173 Srov. KŘIVOHLAVÝ 2003, str. 197.

174 Srov. KARSTEN 2006, str. 102.

175 Srov. RENZETTI 2003, str. 471.

176 MURPHY 2001, str. 64.

177 Srov. KŘIVOHLAVÝ 2003, str. 190.

178 Srov. RENZETTI 2003, str. 472.

179 Srov. JANOŠOVÁ 2008, str. 21.

180 Robert F. Murphy, americký antropolog, se postupně díky míšnímu nádoru stal kvadruplegikem a vývoj nemoci popsal v knize Umlčené tělo.

181 Srov. MURPHY 2001, str. 44.

neustále roste.¹⁸² Již zmíněná neochota mužů podstupovat preventivní prohlídky znesnadňuje včasné odhalení hrozícího nebezpečí a tak zvyšuje počet úmrtí na tuto diagnózu.

182 NOVINKY.CZ. *Počet nemocných rakovinou prostaty v Česku rychle stoupá* [online]. [cit. 2. březen 2009].
Dostupné na: <<http://www.novinky.cz/zena/zdravi/162529-pocet-nemocnych-rakovinou-prostaty-v-cesku-rychle-stoupa.html>>.

5. Závěr

Být mužem je problematickým sociálním konstruktem současné společnosti. Mít mužské tělo ještě neznamena mít vybudovanou a integrovanou identitu muže. Utvořit si mužskou identitu není jednoduché, protože muži (respektive budoucí muži) nemusí mít k dispozici adekvátní vzory a modely mužského chování a především tyto jsou vychovávání převážně ženami. Tradiční mužské vlastnosti (autoritativnost, soutěživost, bojovnost, nezranitelnost, sebejistota, dominance, agresivita, tvrdost, necitlivost...) už nejsou prosazovány jako bezvýhradně správné. Ovšem ani opačné převzetí ženské role muži není hodnoceno jako vhodné. Mužnost přestala být přímo vázána na silné tělo a svaly, protože důležitější začal být výkon a úspěch v povolání, které už nevyžadovalo vypracovanou muskulaturu. Orientace na výkon v zaměstnání a zajištění rodiny proto následně byly dlouhou dobu podstatnou oporou mužnosti. Pokud muž neměl problém se zaopatřením rodiny, nemusel si klást otázku, zda je opravdu mužem. Za nejdůležitější období, které ovlivnilo pojetí mužské role a mužnosti jako takové, jsou považována 60. léta 20. století, kdy nabral na síle hlas feminismu. Ženy se postupně staly z hlediska ekonomické závislosti na mužském příjmu samostatné, což znamenalo pád jistoty, na níž muži s ohledem na tradiční roli stavěli část své identity.

Být mužem dnes neznamena mít pouze mužské tělo, které dříve automaticky svému nositeli zajišťovalo dominantní postavení, ale mužství s sebou nese také určité kulturní charakteristiky, které jak se zdá právě nyní procházejí vývojem. Ideál, takzvaný nový muž, je spatřován v muži s výraznými svaly a pevným tělem, který v sobě vyrovnaně spojuje mužské i ženské vlastnosti a nemá problém s projevováním emocí. Badinterová prosazuje pojmenovat takového muže slovem androgyn. Muž odpovídající charakteristice androgyna se umí podělit o moc, naslouchat, přijímat i poskytovat pomoc, je sebejistý a nemá obavu ze silných žen. Otázkou zůstává kdy a zda vůbec se ideál androgyna celospolečensky prosadí.

Problémy s identitou se mohou odrážet nejen v sociální rovině, ale také v oblasti psychické a fyzické. Vzhledem k omezenému rozsahu práce jsem se zaměřila zejména na fyzické zdraví. Psychosomatické koncepty poukazují na to, že stereotypy, které jsou mužů připisovány (například, že muži nepláčou), mohou významným způsobem ovlivňovat jejich zdravotní stav a vyvolávat zdravotní problémy. Potlačování emocí se projevuje zvýšeným rizikem srdečních onemocnění. Je proto možné konstatovat, že koronární onemocnění jsou typickými nemocemi mužů. Značným rizikem, které se pojí k maskování nejistoty mužů týkající se jejich role a identity, je alkoholismus, díky němuž budují falešnou image drsňáka. Alkohol se také váže k dopravním nehodám, které mají vysoký podíl na úmrtnosti mladých mužů. Specificky mužskou nemocí je rakovina prostaty, jejíž výskyt se v posledních letech znásobil a která silně ovlivňuje vztah muže k vlastnímu tělu. To se děje zejména v případě, kdy je maskulinita odvozovaná spíše tradičně s důrazem na tělesnou sílu. Nemoc je pak považovaná za zradu a způsobuje psychické problémy. Snaha radikálně vyřešit existenciální problémy také častěji vede muže k sebevraždám, které jsou výrazně úspěšnější než u žen. Tradiční mužnost tedy stále skrývá hrozbu pro mužské tělo i zdraví a její vliv na současné pojetí mužské role je ze zdravotního hlediska stále patrný.

6. Seznam použité literatury a dalších zdrojů:

1. BADINTEROVÁ, E. *Tudy cesta nevede: Slabé ženy, nebezpeční muži a jiné omyly radikálního feminismu*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2004. 145 stran. ISBN 80-246-0885-5.
2. BADINTEROVÁ, E. *XY: O mužské identitě*. 1. vydání. Praha a Litomyšl: Paseka, 2005. 266 stran. ISBN 80-7185-727-0.
3. BAUMAN, Z. *Tekutá modernita*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 2002. 343 stran. ISBN 80-204-0966-1.
4. BERGER, P. L.; LUCKMANN, T. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 stran. ISBN 80-85959-46-1.
5. BIDDULPH, S. *Mužství: Jak zvládat všechny mužské role*. 1. vydání. Praha: Portál, 2007. 199 stran. ISBN 978-80-7367-209-6.
6. BLY, R. *Železný Jan*. 2. vydání. Praha: Argo, 2005. 278 stran. ISBN 80-7203-659-9.
7. BLY, R.; WOODMANNOVÁ, M. *Král Panna*. 1. vydání. Praha: Argo, 2002. 189 stran. ISBN 80-7203-429-4.
8. BOURDIEU, P. *Nadvláda mužů*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2000. 145 stran. ISBN 80-7184-775-5.
9. BRTNÍKOVÁ, M. *Důvěrně o muži, důvěrně o ženě*. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1992. 205 stran. ISBN 80-206-0205-4.
10. COHEN, D., R.; HENDERSON, J., B. *Health, Prevention and Economics*. Reprint. Oxford: Oxford University Press, 1993. 175 stran. ISBN 0-19-262166-1.
11. CONNELL, R., W. *Masculinities*. 2. vydání. Berkley a Los Angeles: University of California Press, 2005. 324 stran. ISBN 978-0-520-24698-0.
12. COOLSAET, B.; DE KEYZER, L. *Štětec lásky- Život a dílo penisu*. 1. vydání. Praha: Ikar, 2000. 252 stran. ISBN 80-7202-578-3.
13. DE ANGELIS, B. *Tajemství mužů, která by každá žena měla znát*. 1. vydání. Praha: Talpress Praha, 1992. 322 stran. ISBN 80-85609-03-7.

14. EISLEROVÁ, R. *Číše a meč, agrese a láska aneb Žena a muž v průběhu staletí*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny, 1995. 330 stran. ISBN 80-7106-095-X.
15. FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. 1. vydání. Věrovany: Jan Piszkiwicz, 2004. 159 stran. ISBN 80-86768-06-6.
16. GIDDENS, A. *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. 2. vydání. Cambridge: Polity Press, 2002. 256 stran. ISBN 0-7456-0932-5.
17. GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Argo, 1999. 595 stran. ISBN 80-7203-124-4.
18. GROGAN, S. *Body image: Psychologie nespokojenosti s vlastním tělem*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2000. 184 stran. ISBN 80-7169-907-1.
19. HÁJEK, K. *Tělesně zakotvené prožívání*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2002. 162 stran. ISBN 80-246-0422-1.
20. HAUSMANN, J. *Základy mužského šovinismu*. 7. vydání - dotisk. Ústí nad Labem: Reneco, 2000. 90 stran. ISBN 80-902598-5-5.
21. HORROCKS, R. *Masculinity in crisis: myths, fantasies, and realities*. 1. vydání, London: The Macmillan Press LTD, 1994. 210 stran. ISBN 0-333-59322-7.
22. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 285 stran. ISBN 80-7178-535-0
23. JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2008. 226 stran. ISBN 978-80-247-2284-9.
24. KARSTEN, H. *Ženy – muži: Genderové role, jejich původ a vývoj*. 1. vydání. Praha: Portál, 2006. 183 stran. ISBN 80-7367-145-X.
25. KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*. 1. vydání. Praha: Academia, 2005. 263 stran. ISBN 80-200-1307-5.
26. KOCH, R; NAUMANN, F. *Moderní muž na prahu třetího milénia*. 1. vydání. Praha: Ikar, 1999. 142 stran. ISBN 80-7202-579-1.
27. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002. 198 stran. ISBN 80-247-0179-0.

28. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. 2. vydání. Praha: Portál, 2003. 279 stran. ISBN 80-7178-774-4.
29. MATYÁŠ, J. „Přichází konec svalovců?“ in: *Lidové noviny*. 16. srpna 2003.
30. MURPHY, R., F. *Umlčené tělo*. 1. vydání. Praha: SLON, 2001. 188 stran. ISBN 80-85850-98-2.
31. MURPHY, R., F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vydání-dotisk. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 268 stran. ISBN 80-86429-25-3.
32. OAKLEYOVÁ, A. *Pohlaví, gender a společnost*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 176 stran. ISBN 80-7178-403-6.
33. PONĚŠICKÝ, J. *Agrese, násilí a psychologie moci*. 1. vydání. Praha: Triton, 2005. 226 stran. ISBN 80-7254-593-0.
34. PONĚŠICKÝ, J. *Fenomén ženství a mužství: Psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. 1. vydání. Praha: Triton, 2003. 201 stran. ISBN 80-7254-350-4.
35. RENZETTI, C., M. *Ženy, muži a společnost*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2003. 642 stran. ISBN 80-246-0525-2.
36. SHILLING, Ch. *The Body and Social Theory*. 1. vydání. London: SAGE Publications Ltd, 1993. 232 stran. ISBN 80-246-0525-2.
37. SMOLÍK, P. *Duševní a behaviorální poruchy: průvodce klasifikací, nástin nozologie, diagnostika*. 2. revidované vydání. Praha: Maxdorf, 2002. 506 stran. ISBN 80-85912-18-X.
38. TRAPKOVÁ, L.; CHVÁLA, V. *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. 227 stran. ISBN 80-7178-889-9.
39. TURNER, B., S. *Equality, a sociological inquiry*. 1. vydání. Chichester: Ellis Horwood Limited, 1986. 143 stran. ISBN 0-7458-0040-8.
40. TURNER, B., S. *Regulating bodies: Essays in Medical Sociology*. 1. vydání. Londýn: 1992. 280 stran. ISBN 0-415-08264-1.
41. VAŠINA, B. *Psychologie zdraví*. 1. vydání. Ostrava: REPRONIS Ostrava, 1999. 84 stran. ISBN 80-7042-546-6.

42. VĚŠÍNOVÁ-KALIVODOVÁ, E.; MAŘÍKOVÁ, H. a kol. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund Praha, 1999. 171 stran. bez ISBN.
43. VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. 404 stran. ISBN 978-80-247-1428-8.
44. WATSON, J. *Male bodies: Health, Culture and Identity*. 1.vydání. Ballmoor: Open University Press, 2000. 171 stran. ISBN 0-335-19786-8.
45. WIECK, W. *Muži se nechávají milovat: Závislost na ženě*. 1. vydání. Praha: Motto, 1994. 165 stran. ISBN 80-85872-02-1.
46. YABLONSKY, L. *Otcové & synové: O nejnáročnějším rodinném vztahu*. 1. vydání. Praha: Portál, 1995. 220 stran. ISBN 80-7178-075-8.

Internetové zdroje:

47. CONNELL, R.W. *The Social Organization of Masculinity* [online]. [cit. 15. leden 2009]. Dostupné na: <<http://ssrl.uchicago.edu/NEWPRE/GenFam2/Connell.html>>.
48. DOLEŽAL, J.,X. *Machismem proti feminismu* [online]. Reflex online, [cit. 9. únor 2009]. Dostupné na: <<http://www.karlin.mff.cuni.cz/~hkmalý/homepage/proxy/raoul/index.php/Clanek18089.html>>.
49. FAFEJTA, M. *Otcové – vymírající druh* [online]. [cit. 6. březen 2009]. Dostupné na: <<http://fafejta.blog.respekt.cz/c/34425/Otcove-vymirajici-druh.html>>.
50. LEŠENAROVÁ, H. *Zrodil se nový typ muže: Metrosexuál* [online]. MF DNES, 8. září 2003. [cit. 15. leden 2009]. Dostupné na: <<http://revue.idnes.cz/sex.asp?r=sex&c=2003M209V03A>>.
51. NOVINKY.CZ. *Počet nemocných rakovinou prostaty v Česku rychle stoupá* [online]. [cit. 2. březen 2009]. Dostupné na: <<http://www.novinky.cz/zena/zdravi/162529-pocet-nemocnych-rakovinou-prostaty-v-cesku-rychle-stoupa.html>>.
52. ŘEHÁČKOVÁ, D. *Konstruování maskulinity v časopisech životního stylu pro muže* [online]. Praha: Sociologický časopis, 2006. [cit.16. leden 2009]. Dostupné na:

<http://sreview.soc.cas.cz/upl/archiv/files/593_04rehackova15.pdf>.

53. SIMPSON, M. *MetroDaddy v. UberMummy*. [online]. [cit. 10. únor 2009]. Dostupné na:

<http://www.marksimpson.com/pages/journalism/MetroDaddy_v_UberMummy.htm>.

54. VÁCLAV, Jan. *Vizualizace maskulinity v časopisech Cosmopolitan a Esquire* [online]. Praha: 2007. [cit. 10. únor 2009]. Dostupné na:

<http://tucnak.fsv.cuni.cz/~hajek/prace/bc/vaclav_prace.pdf>.

55. Preamble to the Constitution of the World Health Organization as adopted by the International Health Conference, New York, 19-22 June, 1946; signed on 22 July 1946 by the representatives of 61 States (Official Records of the World Health Organization, no. 2, p. 100) and entered into force on 7 April 1948. *WHO Definition of Health* [online]. [cit. 17. březen 2009]. Dostupné na:

<<http://www.who.int/about/definition/en/print.html>>.

56. WIKIPEDIA. *Zdraví* [online]. [cit. 9. leden 2009]. Dostupné na:

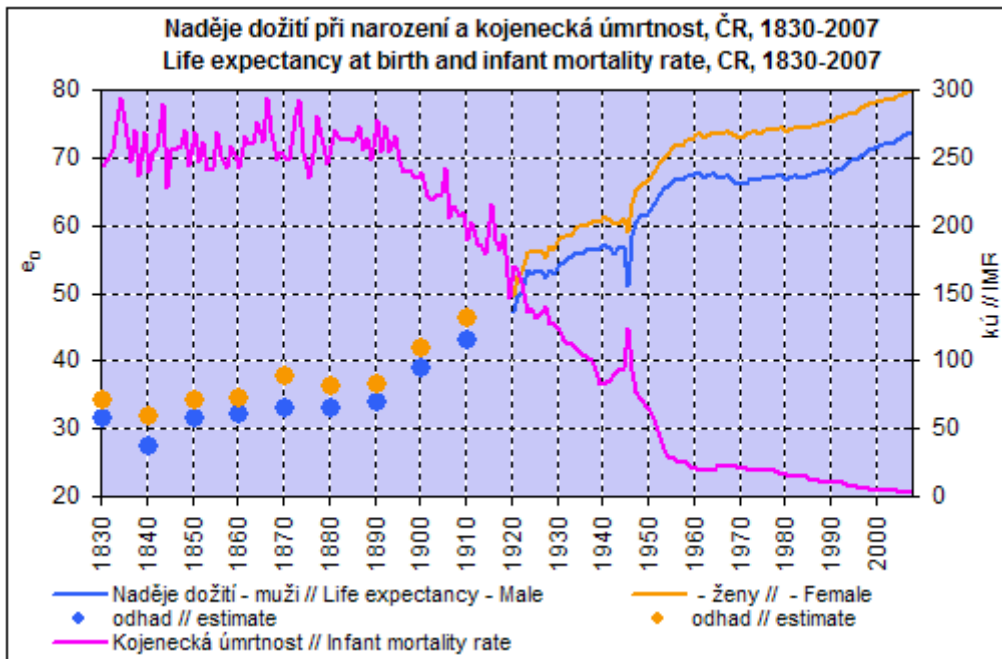
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Zdraví>>.

7. Seznam příloh

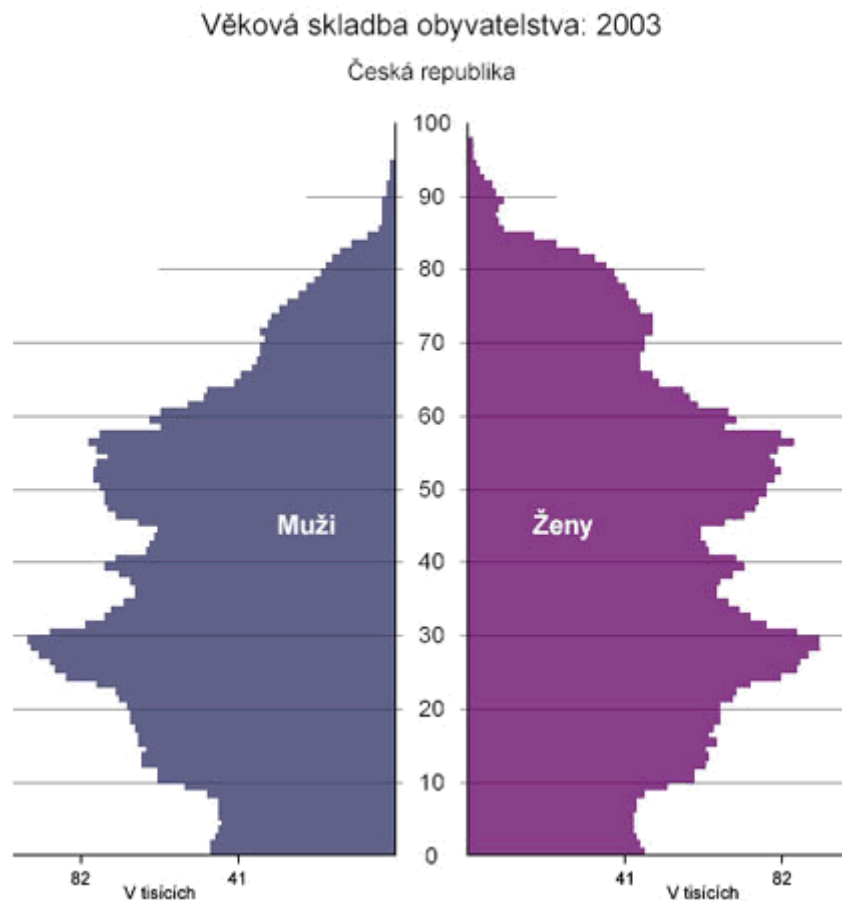
1. Obr. I. Naděje dožití při narození a kojenecká úmrtnost, ČR, 1830-2007, zdroj: Český statistický úřad.
2. Obr. II. Věková skladba obyvatelstva, ČR, 2003, zdroj: Český statistický úřad.
3. Obr. III. Trendy sebevražd, Skotsko, 1975-93, zdroj: Watson, J. *Male Bodies – Health, Culture and Identity*.
4. Tabulka I. Míra úmrtnosti na 100,000 obyvatel, Skotsko, 1997, zdroj: Watson, J. *Male Bodies – Health, Culture and Identity*.

Přílohy

Obr. I.

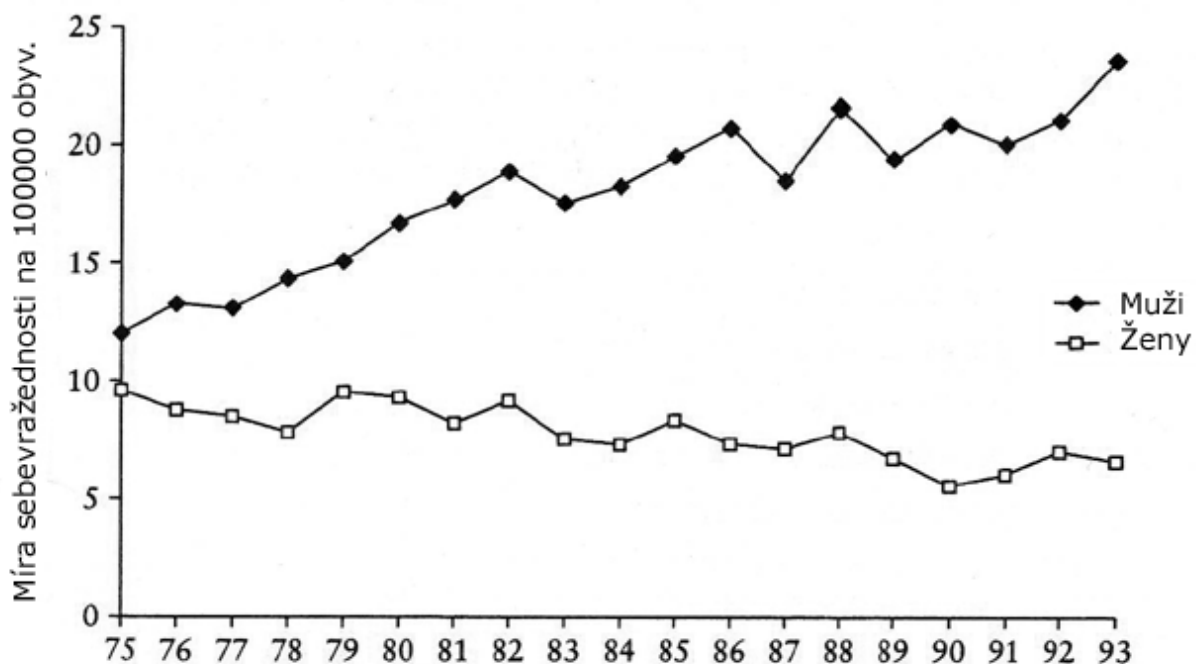

Obr. II.

Obr. III.

Trendy sebevražd, Skotsko, 1975-93

Tabulka I.

Míra úmrtnosti na 100,000 obyvatel, Skotsko, 1997				
Pohlaví	Vnější příčiny	Rakovina	Nemoci srdce a oběhové soustavy	Další
Věk 1-44				
Muži	47	11	14	39
Ženy	14	16	7	19
Věk 45-64				
Muži	62	339	410	229
Ženy	26	273	171	150